

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Навчально-науковий інститут «Інститут державного управління»
Кафедра публічного управління та державної служби

Кваліфікаційна робота магістра
на тему
ВЗАЄМОДІЯ ОГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ
ПІД ЧАС ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Виконала студентка 2 курсу,
групи ЗПУА-24
Спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
Освітньо-професійної програми
«Публічне управління та
адміністрування»

_____ Анна СКРИПНИК

Науковий керівник роботи:
кандидат наук з державного
управління, доцент

_____ Олег КОНОТОПЦЕВ

Харків – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ПАРТИСИПАТИВНОЇ ДЕМОКРАТІЇ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО ВРЯДУВАННЯ	6
1.1. Витоки та теоретичні основи партисипативної демократії.....	6
1.2. Взаємодія влади з громадськістю в контексті сучасних викликів....	13
1.3. Ефективні інструменти громадської участі в умовах партисипативної демократії	20
РОЗДІЛ 2 МЕХАНІЗМИ ТА МОДЕЛІ ГРОМАДСЬКОГО ЗАЛУЧЕННЯ В УКРАЇНІ ТА ЇХ ТРАНСФОРМАЦІЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ...	26
2.1. Інструменти залучення громадськості в Україні.....	26
2.2. Поширені моделі громадського залучення до формування та реалізації публічної політики.....	33
2.3. Трансформація механізмів громадської участі під час воєнного стану на прикладі громад.....	38
2.4 Успішні практики залучення громадськості до публічного управління в місцевому самоврядуванні.....	47
РОЗДІЛ 3 ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ УЧАСТІ ГРОМАДЯН У МІСЦЕВМУ САМОВРЯДУВАННІ ЛОЗІВСЬКОЇ ГРОМАДИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ.....	54
3.1 Специфіка використання механізмів громадської участі.....	54
3.2 Сприяння участі громадян у процесах місцевого управління.....	59
3.3 Роль офіційного вебсайту Лозівської громади в системі електронної взаємодії влади та громадян.....	66
ВИСНОВКИ.....	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	83
ДОДАТОК А.....	85
ДОДАТОК Б.....	88

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах повномасштабної війни питання ефективної взаємодії органів публічної влади з громадськістю набуло принципово нового значення. Українці захищають не лише свою державність та свій народ, а й демократичні цінності, які є ключовими засадами вільного, розвинутого суспільства, де поважають та враховують думку кожного.

Громадяни України, які опинилися у стані постійної загрози, не лише мобілізуються на захист своєї держави, але й вимагають більшої прозорості, відкритості та участі у прийнятті рішень, що безпосередньо впливають на їхнє повсякденне життя та майбутнє. Управлінські рішення, що ухвалюються під час воєнного стану, мають не тільки адміністративний, а й глибоко соціальний вимір, оскільки стосуються питань безпеки, розподілу ресурсів, евакуації, відновлення інфраструктури та гуманітарної допомоги.

Попри надзвичайні обставини, потреба у партисипативному підході до врядування не зменшується – навпаки, вона стає ще гострішою. Адже саме в кризові моменти довіра до влади й ефективна комунікація з громадськістю є запорукою стійкості суспільства. Залучення громадян до управлінських процесів дозволяє не лише враховувати реальні потреби на місцях, а й підвищувати рівень соціальної згуртованості, формувати відповідальність за прийняті рішення та посилювати легітимність влади.

Разом із тим, в умовах воєнного стану виникають додаткові виклики для залучення громадськості. Обмежений доступ до частини відкритих даних, кібератаки на сайти органів місцевого самоврядування та державних інституцій, знищення комунікаційних інфраструктур, низький рівень цифрової грамотності – усе це ускладнює традиційні форми участі. Водночас війна стала поштовхом до впровадження нових цифрових інструментів та форм взаємодії, розширила простір для громадянських ініціатив.

Актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю осмислення нових моделей залучення громадськості органами публічної влади в умовах

воєнного стану. Аналіз ефективності таких моделей допоможе вибудувати більш адаптивну, інклюзивну та стійку систему публічного врядування в умовах невизначеності. Саме тому тема взаємодії влади з громадянами у процесі прийняття управлінських рішень під час повномасштабної війни потребує глибокого вивчення та практичного переосмислення.

Метою дослідження є з'ясування особливостей та закономірностей взаємодії органів публічної влади з громадськістю під час прийняття управлінських рішень в умовах воєнного стану.

Досягнення поставленої мети зумовлює необхідність вирішення таких дослідницьких завдань:

- проаналізувати теоретичні основи громадської участі у процесі прийняття управлінських рішень в публічному управлінні;

- дослідити особливості функціонування механізмів громадської участі в умовах воєнного стану;

- визначити ключові виклики, що постають у процесі залучення громадськості в період воєнного стану;

- з'ясувати ефективність застосування цифрових інструментів участі у прийнятті управлінських рішень під час воєнного стану;

- охарактеризувати кращі практики взаємодії публічної влади й громадськості;

- узагальнити пропозиції щодо удосконалення інструментів партисипації та підвищення рівня залученості громадськості в умовах воєнного стану.

Об'єктом дослідження визначено процес залучення громадськості до формування та ухвалення управлінських рішень органами публічної влади, з урахуванням специфіки воєнного стану.

Предметом дослідження є механізми, форми та інструменти взаємодії органів публічної влади з громадськістю під час воєнного стану.

Методи дослідження. У дослідженні застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів для аналізу теми з урахуванням умов воєнного стану. Методи аналізу та синтезу використовувалися для опрацювання

наукових джерел, документів і соціологічних досліджень, що допомогло виявити ключові аспекти. Системний підхід дозволив розглядати взаємодію органів влади з громадськістю як цілісний процес, охоплюючи політичні, правові та соціальні фактори, а структурно-функціональний – визначити роль різних суб'єктів у процесі управління в умовах війни. Метод порівняльного аналізу дозволив співставити досвід взаємодії публічної влади, зокрема органів місцевого самоврядування, в різних регіонах України, виявивши різницю у практиках залучення громадян та адаптації управлінських процесів. Використовувався також аналіз нормативно-правових актів, що регламентують механізми громадської участі у прийнятті рішень. Кейс-аналіз зосередився на вивченні конкретних прикладів взаємодії органів влади з громадськістю в умовах воєнного стану, що дозволило виявити ефективні практики та проблеми у комунікації. Цей комплекс методів сприяв глибокому і системному дослідженню теми та формулюванню обґрунтованих висновків і рекомендацій.

Практичне значення отриманих результатів. Робота має на меті сприяти формуванню ефективної, інклюзивної та адаптивної моделі публічного управління, здатної забезпечити стабільність та розвиток навіть під час повномасштабної війни.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ПАРТИСИПАТИВНОЇ ДЕМОКРАТІЇ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО ВРЯДУВАННЯ

1.1. Витоки та теоретичні основи партисипативної демократії

Витоки та теоретичні основи партисипативної демократії є невід’ємною складовою еволюції політичної думки, що простежується від античних часів до сьогодення, представляючи собою постійний пошук механізмів реалізації ідеї народовладдя. Партисипативна демократія (демократія участі) постала як необхідна відповідь на обмеження традиційної представницької демократії, прагнучи долати відчуження між владою та суспільством, забезпечуючи перехід від елітарного до інклюзивного підходу до управління.

Ідея участі громадян у процесах прийняття рішень має давню філософську традицію, яка бере свій початок ще у давньогрецькому полісі (V–IV ст. до н.е.), де формувалися перші уявлення про пряме народовладдя. У працях Аристотеля [3], зокрема у «Політиці», вже в IV ст. до н.е. було визначено, що політична спільнота функціонує найефективніше тоді, коли кожен громадянин бере активну участь у справах держави. Аристотель розглядав демократію як одну з форм «правильного правління», заснованого на спільному блазі, але водночас попереджав про небезпеку її виродження у так звану охлократію або «тиранію більшості», якщо участь не буде збалансована. Для забезпечення стабільності державного устрою він пропонував змішану форму правління – політію, у якій інтереси різних соціальних груп збалансовані саме через їхню участь в управлінні. Ці положення сформували інтелектуальне підґрунтя для подальшого розвитку ідеї участі як інструменту досягнення справедливості та суспільної злагоди, підкреслюючи не лише інструментальне, а й морально-виховне значення політичної активності. Історичні практики

участі, як-от вибір між Ісусом і Вараввою, описаний у Євангелії від Матвія, чи інституційні норми, наприклад, Радомська конституція 1505 року в Речі Посполитій, яка закріпила принцип «*Nihil novi sine communi consensu*» («Нічого нового без спільної згоди»), засвідчують глибинну укоріненість ідеї необхідності узгодження рішень із суспільством.

Подальший розвиток концепції народного суверенітету пов'язують із працями мислителів епохи Просвітництва, особливо Жана-Жака Руссо [41]. Він одним із перших сформулював концепцію прямої демократії, наголошуючи, що справжня свобода громадян можлива лише за умови їхньої безпосередньої участі у прийнятті рішень. На думку Руссо, представницька демократія не гарантує повного народного волевиявлення, оскільки делегування влади створює передумови для її відчуження та втрати зв'язку з «загальною волею» народу. Таким чином, Руссо заклав інтелектуальні основи партисипації – активної участі громадян у справах держави, яка стала ключовою в сучасному розумінні демократії участі та суттєво вплинула на формування ідей Американської (1775–1783 рр.) та Великої Французької революцій (1789-1799 рр.), де принцип народного представництва отримав подальший розвиток.

У XIX столітті значний внесок у розвиток ідей демократії участі зробив Джон Стюарт Міл у праці «Про свободу» (1859 р.) [23]. Він наголошував, що участь громадян у політичному житті є не лише природним правом, а й моральним обов'язком, що сприяє вихованню громадянських чеснот і підвищує загальний рівень політичної культури суспільства. Міл вважав, що свобода думки та слова, а також відкриті публічні дебати є необхідними передумовами ефективного демократичного управління, що стало передвісником сучасного уявлення про деліберативну демократію, де раціональна дискусія виступає основою легітимності політичних рішень.

Ідеї участі зазнали значного занепаду в період домінування авторитарних і тоталітарних режимів XX століття, коли державна влада прагнула повністю контролювати суспільство. Однак після Другої світової війни демократична теорія знову стала актуальною, зокрема завдяки працям Фрідріха Гаєка («Шлях

до рабства», 1944 р.) [12], який попереджав, що надмірна централізація управління неминуче веде до втрати свобод і підпорядкування громадянина державі. У цей час у політичній науці сформувався запит на механізми реального впливу громадян на владу, що призвело до розвитку концепції партисипативної демократії як альтернативи домінуючій елітарній демократії (Йозеф Шумпетер), яка зводила участь до періодичних виборів. Це стало відповіддю на «кризу демократії» 1960-х років, спричинену зростанням соціального невдоволення та відчуженням населення від політичних процесів.

У 1960–1970-х роках науковий інтерес до теми участі вилився у формування її класичних теоретичних моделей. Шеррі Арнстайн у публікації «A Ladder of Citizen Participation» (1969 р.) сформулювала модель «драбини участі» (див. Рис. 1.1.), що описує вісім рівнів залучення громадян – від найнижчих, що є лише імітацією (Маніпуляція, Терапія), через символічні (Інформування, Консультування, Умиротворення), до найвищих рівнів реальної участі (Партнерство, Делегування повноважень, Громадський контроль). Ця класифікація стала теоретичною базою для оцінки ефективності партисипативних практик.

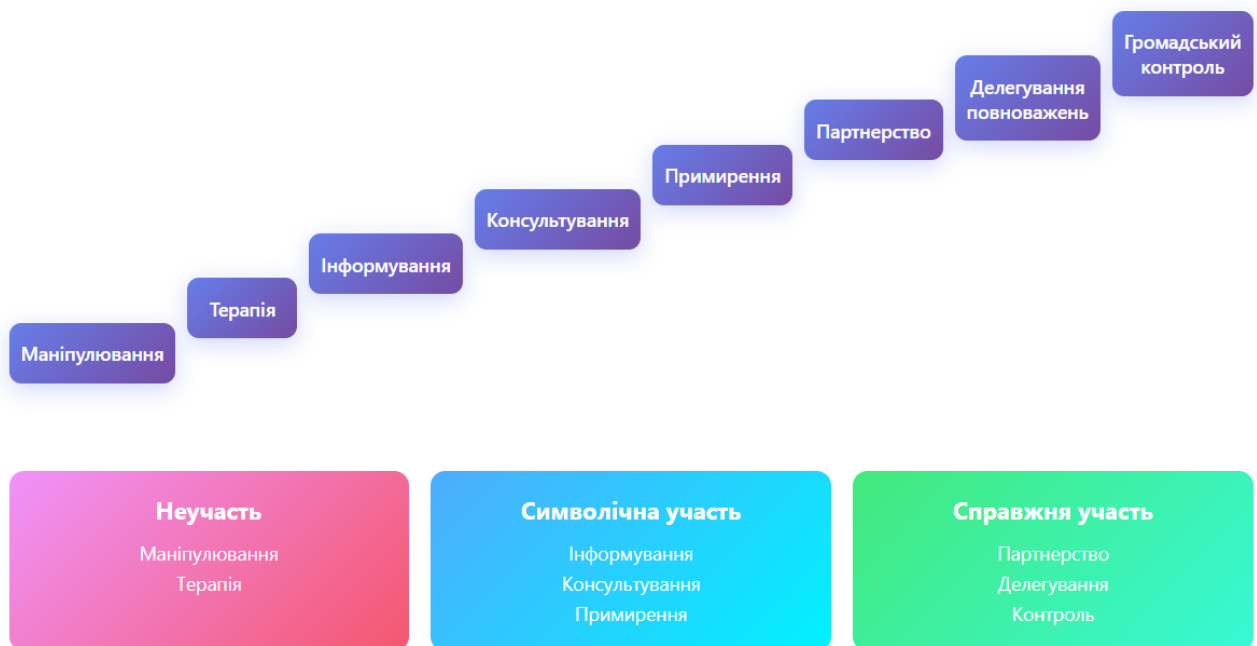

Рисунок 1.1 – Рівні громадської участі за класифікацією Шеррі Арнстайн

Водночас Керол Пейтмен, авторка праці «Participation and Democratic Theory» (1970 р.) [28], підкреслювала, що участь громадян має не лише інструментальне, а й виховне (розвиваюче) значення – сприяє формуванню відповідальності, підвищує рівень політичної компетентності та зміцнює довіру до влади, стверджуючи, що справжня демократія вимагає залучення громадян на всіх рівнях — від робочого місця до державного управління. У цьому контексті партисипативна демократія позиціонується як система, що реалізується на засадах спільної (розподіленої) відповідальності, де рішення формально приймає орган влади, але відповідальність за нього розподіляється, оскільки громада була залучена до його вироблення. Партисипативна демократія – це процес участі людей у прийнятті рішень, які безпосередньо впливають на них, їхні громади та рівень життя у важливих соціальній, культурній, економічній та інших сферах.

Подальший розвиток теорії участі пов'язаний із працями Бенджаміна Барбера («Strong Democracy», 1984 р.) [6], який розглядав демократію участі як форму «сильної демократії», що базується на спільному прийнятті рішень і солідарній відповідальності, а також Арчона Фунга («Empowered Participation», 2004), який акцентував на практичних механізмах (дорадчі ради, громадські слухання, партисипативне бюджетування), що дозволяють долати відчуження між владою і громадянами шляхом надання їм реальних повноважень у конкретних сферах.

У сучасному контексті партисипативна демократія тісно пов'язана з концепцією деліберативної демократії, розробленою Юргеном Габермасом [11] та Джоном Ролзом [39]. Габермас у праці «Структурні перетворення у сфері відкритості» (1962 р.) підкреслював значення публічної сфери та публічної дискусії як засобу легітимації політичних рішень. Демократія, за Габермасом, повинна базуватися не на голосуванні як такому, а на процесі раціональної комунікації, де учасники намагаються досягти згоди через аргументи та найкращу логіку. Джон Ролз у «Political Liberalism» (1993 р.) [39] розвинув ідею «перехресного консенсусу» (overlapping consensus), який передбачає узгодження

базових політичних принципів людьми з різними світоглядами. Таким чином, деліберація виступає формою політичної участі, що ґрунтується на аргументованому діалозі та готовності громадян до слухання і взаємних поступок.

Інституційне оформлення феномену участі у XX столітті призвело до закріплення ряду важливих практик. У США після реформ 1960–1970-х років рівень громадської активності значно зріс, а на федеральному рівні було запроваджено процедури громадських консультацій (Public Hearings), які стали обов’язковими для ухвалення рішень. В Європі після ухвалення «Кодексу кращих практик участі громадськості» Ради Європи (2009 р.) встановлено чотири рівні взаємодії влади та громадян: інформування, консультування, діалог і партнерство, які інтегруються у національні системи. Однією з найуспішніших сучасних практик є партисипативне бюджетування (Громадський бюджет), що вперше було запроваджене у Порту-Алегрі (Бразилія, 1989 р.) і зараз застосовується у понад 300 муніципалітетах ЄС, дозволяючи громаді безпосередньо вирішувати, на які проєкти спрямувати частину бюджетних коштів.

В Україні інтерес до партисипації виник ще на початку XX століття, однак реальні механізми впливової участі сформувалися лише після 1991 року. Серед них – громадські слухання, дорадчі органи та інститути електронної демократії (електронні петиції з’явилися у 2015 році). Виразним прикладом, що демонструє нагальну потребу відкритого діалогу між владою і громадськістю та здатність громадян безпосередньо впливати на міську політику, є події навколо створення Скверу Небесної Сотні у Києві. Тут, завдяки скоординованим діям активістів та громадських організацій, вдалося не лише запобігти скандальному будівництву офісного центру на ділянці в центрі міста (по вулиці Михайлівській) у 2014 році, але й трансформувати її у публічний простір та меморіал, присвячений пам’яті героїв Революції Гідності. 1 грудня 2016 року Господарський суд Києва відібрав право власності земельної ділянки скверу Небесної сотні у приватних власників на користь міста. Цей випадок засвідчив

здатність громадського руху ефективно застосовувати механізми прямої участі та громадського контролю для протистояння корупційним рішенням і формування якісного міського середовища, створюючи прецедент відновлення суспільної справедливості та відстоювання міських просторів.

Сьогодні сучасні практики охоплюють цифровізацію участі через платформи e-DEM, Decidim та Consul, що дозволяє мільйонам людей ініціювати пропозиції та брати участь у голосуваннях, мінімізуючи логістичні, часові та фінансові бар'єри для участі.

Переваги демократії участі є багатограними. Вони підвищують легітимність рішень та довіру до влади, забезпечують якість і виваженість рішень, які враховують можливі приховані наслідки та розглядаються з різних точок зору, з огляду на довгострокову перспективу. Крім того, ефективна партисипація відповідає змінній системі цінностей пересічних громадян, для яких головним бажанням стало саморозвиток і самореалізація через вплив на формування політики. Це є рушійною силою в сучасному постіндустріальному суспільстві. З іншого боку, ефективний механізм партисипації починає працювати лише за умови постійної співпраці трьох ключових стейкхолдерів: влади, бізнесу та громади.

Водночас, розвиток партисипативної демократії стикається з низкою викликів. Головною проблемою в Україні є пасивність громади та її психологія очікування, що значною мірою пояснюється впливом радянського минулого, коли в людях виховувалась інертність та нездатність до самостійного вирішення проблем. Ця пасивність у поєднанні з низьким рівнем довіри до влади перешкоджає якісним змінам. Іншим значним недоліком є недосконала система доступу до інформації, яка є критично важливою для свідомої участі, що вимагає створення відкритих баз даних, публікації документів у відкритому форматі та доступності інформації на офіційних веб-сайтах.

Сучасна партисипативна демократія також керується етичним інклюзивним принципом «нікого не залишити осторонь» («no one left behind»), який вимагає вільної, активної та усвідомленої участі всіх зацікавлених сторін,

особливо маргіналізованих та вразливих груп, включаючи внутрішньо переміщених осіб. Нарешті, партисипативна демократія стикається з особливими викликами під час війни чи оголошення воєнного стану, коли виникає нагальна потреба в швидких і централізованих рішеннях щодо оборони та захисту. У таких умовах забезпечення неоднакового ефекту інструментів (коли одні й ті самі механізми не спрацьовують в різних громадах) підкреслює необхідність глибокого дослідження місцевих потреб перед впровадженням механізмів.

Таким чином, витоки та розвиток партисипативної демократії демонструють поступовий перехід від елітарного до інклюзивного підходу до управління, у якому громадянин виступає активним суб'єктом владних відносин. Теоретичні концепції, історичні практики та сучасні інструменти взаємодії влади з громадськістю формують комплексну систему, що дозволяє забезпечувати ефективність та легітимність демократичних рішень у сучасному світі, позиціонуючи участь як не просто інструмент, а підвалину побудови і розвитку будь-якої демократичної країни. Дослідження показують, що залучення громадськості на ранніх етапах розробки політики значно підвищує легітимність рішень та зменшує конфліктність, роблячи участь ключовим елементом суспільної злагоди.

1.2 Взаємодія влади з громадськістю в контексті сучасних викликів

Сучасна система взаємовідносин між органами публічної влади та суспільством базується на принципі розподіленої відповідальності, коли управлінське рішення формально ухвалюється державними інституціями, проте громада несе співвідповідальність за його результати завдяки залученню до процесу вироблення. Цей підхід кардинально відрізняється від моделі плебісцитарної демократії, де громадяни самостійно приймають остаточні рішення через референдуми, та від електоральної моделі, де вся повнота влади

та відповідальності зосереджена в руках обраних представників між виборчими циклами.

Концептуальною основою сучасної взаємодії виступає теорія громадянського суспільства, розроблена Джеффри Александером [5], Ернестом Геллнером та Ніклас Луманом. Александер у тритомній праці "Civil Society I-III" (1998 р.) простежує еволюцію громадянського простору через три історичні фази: початкову, коли громадянське суспільство заклало фундамент державності; проміжну, що характеризувалася інституціоналізацією громадських структур; та сучасну, де цей простір трансформується у площину комунікативних практик і механізмів суспільного нагляду над владними структурами. Геллнер у роботі "Conditions of Liberty" (1994 р.) [33] визначає громадянський сектор як мережу автономних об'єднань, спроможних стримувати державний апарат і забезпечувати незалежність громадян від прямого владного втручання.

У сучасній інтерпретації громадянське суспільство функціонує як проміжна сфера між державним апаратом та окремою особистістю, де формуються організаційні структури, здатні артикулювати та відстоювати громадські інтереси, забезпечуючи включення населення у процеси вироблення політики. За умов демократичного врядування саме громадянський сектор створює канали зворотного зв'язку між владою і населенням, виступаючи основним механізмом партисипації. Ефективна взаємодія владних структур і суспільних організацій повинна спиратися на фундаментальні засади відкритості, транспарентності діяльності, комунікативного паритету та взаємної довіри між сторонами.

Центральним елементом функціонування партисипативної моделі є комплекс дієвих механізмів громадської залученості. У широкому тлумаченні це система правових норм, організаційних структур та процедурних алгоритмів, які забезпечують реалізацію конституційного права населення впливати на діяльність державних органів та муніципальної влади. Ці механізми виконують критично важливі функції для демократичного управління:

По-перше, вони легітимізують прийняті рішення через інклюзивне залучення суспільства, оскільки рішення, ухвалені за участю тих, кого вони безпосередньо стосуються, сприймаються як справедливіші та обґрунтованіші. Це особливо критично в ситуаціях прийняття складних, потенційно конфліктних рішень, що зачіпають інтереси різноманітних соціальних страт.

По-друге, вони підвищують транспарентність та підзвітність владних структур, створюючи канали суспільного моніторингу, що дозволяють своєчасно виявляти випадки зловживань, нераціонального використання ресурсів чи відхилення від задекларованих цілей. Громадський нагляд функціонує як превентивний механізм протидії корупції та свавілля.

По-третє, вони сприяють громадянській освіті та формуванню зрілої політичної культури, що є фундаментальною передумовою стійкості демократичних інститутів. Участь у публічних дискусіях, виробленні рішень та їх імплементації формує в громадян усвідомлення складності управлінських процесів, готовність до компромісів та навички конструктивної взаємодії з владними представниками та іншими членами суспільства.

Наукова систематизація інструментів громадської участі традиційно базується на ступені впливу, який вони надають громадянам, та природі взаємодії з владою. Така типологія допомагає визначити реальні можливості населення впливати на остаточне рішення та оптимальні форми цього впливу в конкретних ситуаціях.

Особливо цінною є розроблена Шеррі Арнстайн восьмиступенева шкала громадської участі. Нижні сходинки (Маніпулювання та "Терапія") репрезентують фіктивну участь, коли замість справжнього залучення громадськості влада підміняє цілі, обмежує альтернативи, ігнорує зворотний зв'язок чи застосовує маніпулятивні технології. Середні щаблі (Інформування, Консультація, Врахування думки) характеризують обмежену участь, коли населення отримує інформацію та може артикулювати свої позиції, але відсутні гарантії впливу на вироблення рішення. Верхні рівні (Партнерство, Делегування повноважень, Громадське керування) визначають справжню участь у плануванні

та ухваленні рішень – від партнерської співпраці до прийняття стратегічних рішень через прямі форми демократії.

Крім класифікації Арнстайн, існує детальна типологія видів участі, запропонована дослідником І.А. Скалабаном, яка систематизує участь за різними критеріями: з точки зору мотивації (егоїстична і альтруїстична; безкоштовна і сплачувана); за вибраною тактикою (реактивна і проактивна); за осередком участі (політична, громадська, громадянська, співучасть у житті громади); залежно від спрямованості (вертикальна, направлена на діяльність громадян у процесах соціального управління, і горизонтальна, направлена на співпрацю в рамках асоціацій та спільнот); на основі рівня залучення суб'єкта (пасивна і активна; індивідуальна і колективна; одноразова і постійна); з огляду на соціальні зміни (опір соціальним змінам і стимулювання змін); за рівнем структурованості (структурована і неструктурована; інституціоналізована і неінституціоналізована; неформальна і формальна).

«Практичний посібник для тренерів з розвитку громад» [30] містить шкалу рівнів участі, яка включає: пасивну участь (просто слухання виступів адміністраторів, менеджерів та лідерів); участь у надаванні інформації (громадяни мають досвід життя у своїх громадах і є цінним джерелом інформації); участь через консультації (місцеві жителі можуть звернутися за порадою до експертів, хоча консультації не відображають об'єктивних поглядів жителів в процесі прийняття рішень); участь за матеріальне заохочення (громадські активісти приймають участь у проектах за матеріальну подяку); оперативне залучення (ініціатори формують спеціальні команди для виконання наперед визначених задач); інтерактивну участь (реалізується через спільний аналіз, результатом якого стає планування дій); та самоорганізацію (члени громади з власної ініціативи змінюють наявну систему).

Існує також спрощена класифікація процедур участі залежно від рівня громадського впливу на прийняття рішень:

- делегування - владні структури підтримують діяльність незалежних громадянських ініціатив та організацій, не втручаючись в аналіз суспільних потреб та визначення шляхів вирішення проблем;
- спільна реалізація - потреби громади ідентифікуються колективно (населенням та владою) та втілюються через узгоджені партнерські програми;
- спільне прийняття рішень - владні органи співпрацюють з громадянами та їхніми представницькими організаціями для визначення потреб та ухвалення остаточних рішень у партнерському режимі;
- консультація – пропонування населенню одного або кількох варіантів розв'язання проблем, колективне обговорення, врахування громадської позиції при ухваленні фінального рішення;
- інформування громадян про плани владних органів - односпрямований інформаційний потік (який за певних умов може трансформуватися у двосторонній через опитування та зворотний зв'язок).

Рівень впливу участі населення повинен відповідати значущості конкретного проекту для суспільства. Невідповідність між масштабом впливу рішення на життя людей та можливостями їхньої участі неминує породжує соціальну напругу на локальному, регіональному та загальнодержавному рівнях.

Для України питання партисипації набуло критичного значення після подій 2014 року, коли суспільство трансформувалося з пасивного спостерігача у безпосереднього актора політичних трансформацій. Революція Гідності продемонструвала спроможність українського громадянського сектору не лише формулювати вимоги до владних структур, але й діяти як каталізатор фундаментальних змін. Ініційована в цей період соціально-політична трансформація підштовхнула українських громадян до інтеграції у глобальну тенденцію розширення сфер громадянської активності.

Реформа децентралізації, розбудова громадських рад та впровадження механізмів партисипативного бюджетування створили реально функціонуючі канали взаємодії громади з владними структурами, надавши населенню

інструменти безпосереднього впливу на розподіл муніципальних ресурсів та визначення пріоритетів територіального розвитку. Ці інновації, незважаючи на численні труднощі імплементації, сформували новий досвід спільного управління та підвищили рівень взаємної довіри між локальними спільнотами та органами влади.

Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. №996 [33], громадські ради функціонують як постійно діючі колегіальні виборні консультативно-дорадчі органи, створені для забезпечення участі населення в управлінні державними справами, здійснення суспільного контролю за діяльністю виконавчої влади, налагодження ефективної комунікації між владними структурами та громадськістю, врахування суспільної думки під час формування та реалізації державної політики. Кількісний склад встановлюється установчими зборами через рейтингове голосування, термін повноважень становить два роки, а ухвалені рішення мають рекомендаційний характер і є обов'язковими для розгляду.

Закон України від 27 квітня 2021 р. №1414-IX «Про основні засади молодіжної політики» окремо передбачає у статті 6 створення Молодіжної ради як дорадчого органу в структурі муніципального самоврядування. Типове положення про молодіжний консультативно-дорадчий орган локального рівня затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2018 року №1198.

В умовах воєнного стану роль громадянського сектору зросла ще значніше – не лише як механізму контролю, а й як чинника національної солідарності, комунікації та підтримки держави. Волонтерський рух, громадянські ініціативи з допомоги військовим та внутрішньо переміщеним особам, проекти підтримки постраждалих територій демонструють спроможність громадянського суспільства до самоорганізації та ефективної дії навіть у найскладніших обставинах. Це підкреслює адаптивність партисипативної демократії навіть у кризових умовах, коли традиційні

механізми управління можуть бути частково обмежені або нездатні оперативно реагувати на нові виклики.

Інструменти партисипаторної демократії в Україні регулюються різними правовими актами, а їхні практичні механізми конкретизуються статутами територіальних громад. Ключовим принципом, який визначає рамки діяльності органів влади, залишається норма частини другої статті 19 Конституції України [17], згідно з якою державні та місцеві органи, а також їх посадові особи зобов'язані діяти виключно на підставі, у межах повноважень і способом, передбаченим Конституцією та законами.

Одним із базових інструментів участі є право на доступ до публічної інформації, врегульоване Законом України «Про доступ до публічної інформації» 2011 року [31]. Закон визначає публічну інформацію як будь-які дані, створені або отримані органами влади під час виконання їхніх повноважень і зафіксовані на будь-яких носіях. Попри значний прогрес, зокрема після ухвалення останніх змін 2025 року, що посилили вимоги до прозорості, повнота доступу все ще залежить від практики органів влади та належного виконання процедур.

Механізм громадських слухань ґрунтується на статті 13 Закону «Про місцеве самоврядування в Україні». За законом громади мають право принаймні раз на рік збиратися для публічного обговорення діяльності ради, ставити питання та подавати пропозиції з питань місцевого значення.

Електронні петиції регулюються Законом «Про звернення громадян» [34], який із 2015 року містить статтю 23-1 про подання та розгляд петицій через офіційні веб-сайти органів влади. До встановлення власних норм у статуті громади діють загальнодержавні пороги кількості підписів, що варіюються залежно від чисельності населення громади — від 75 підписів для невеликих громад до 1000 для міст-мільйонників. Петиція підлягає обов'язковому розгляду, але не обов'язковому голосуванню, що відрізняє її від інших інструментів прямої демократії.

Місцеві ініціативи, передбачені статтею 9 Закону «Про місцеве самоврядування», надають членам громади право вносити до місцевої ради будь-яке питання, що належить до її компетенції. На відміну від електронних петицій, ініціатива подається у формі готового проєкту рішення і має бути винесена на розгляд ради.

Також законодавство передбачає можливість проведення загальних зборів громадян за місцем проживання — інструмент, врегульований ще постановою Верховної Ради 1993 року та підтверджений чинним законом про місцеве самоврядування. Такі збори використовуються для вирішення важливих локальних питань: від реорганізації комунальних закладів до самооподаткування.

Сучасна демократія участі — це жива, динамічна система, що поєднує механізми самоврядування, суспільної відповідальності та відкритої комунікації між громадянами та владою. Її результативність залежить насамперед від рівня розвитку громадянського суспільства [25] та політичної культури, а також від зрілості самих інституцій, здатних не тільки формально приймати участь громадян, а й реально інтегрувати її в процес ухвалення рішень.

Умови воєнного стану створили безпрецедентні виклики для демократичних процедур. З одного боку, виникає необхідність оперативно реагувати на загрози; з іншого — важливо не допустити звуження громадянських прав та ізоляції влади від суспільства. Обмеження можуть бути лише тимчасовими та пропорційними, а демократичні механізми — адаптованими, а не скасованими. Цифрові інструменти участі, онлайн-слухання, електронні консультації дозволяють зберігати певний рівень взаємодії навіть тоді, коли традиційні форми неможливі. Це особливо важливо для громадян, які перебувають у евакуації або на тимчасово окупованих територіях.

Практика війни демонструє, що саме відкритість, довіра й діалог підвищують стійкість суспільства та зміцнюють державні інститути. Участь громадян у цей період — це не лише волонтерство чи донорська підтримка, а й готовність брати відповідальність за публічні рішення, контролювати

використання ресурсів і вимагати прозорості. Досвід такої участі формує фундамент майбутньої післявоєнної моделі управління.

Загальна тенденція розвитку демократії у світі свідчить про поступовий перехід від виключно представницьких моделей до ширших, інклюзивних форм, де громадяни виступають не пасивними спостерігачами, а активними учасниками формування політики. Глобальні виклики — від кліматичних криз до технологічних трансформацій — потребують колективного інтелекту та співучасті, що робить партисипаторну демократію не лише бажаною, а й необхідною умовою ефективного врядування.

1.3 Ефективні інструменти громадської участі в умовах партисипативної демократії

Міжнародний досвід демонструє широкий спектр ефективних інструментів, адаптованих до різних політичних та культурних систем, які слугують своєрідним бенчмарком (еталоном) для країн, що розвивають свою партисипативну модель, зокрема України. Класичним і найбільш радикальним прикладом застосування інструментів прямої демократії є Швейцарія, де система *direkte Demokratie* інтегрована на всіх рівнях управління — від федерального до комунального. Інститути обов'язкового та факультативного референдумів, а також народної ініціативи дають громадянам право не лише затверджувати чи скасовувати закони, ухвалені парламентом, але й ініціювати зміни до конституції. Ця система, хоча й вимагає високого рівня громадянської зрілості та є фінансово та часово затратною, забезпечує безпрецедентний рівень легітимності та суспільної підтримки політичних рішень.

На локальному рівні, що є найбільш релевантним для партисипативної демократії, інструменти прямої дії широко застосовуються в країнах з федеративною або сильно децентралізованою структурою. Наприклад, у Німеччині та Сполучених Штатах Америки, де місцеве самоврядування має

широкі повноваження, існують чітко регламентовані процедури місцевих референдумів (Bürgerentscheid) та громадських ініціатив (Bürgerbegehren) на рівні громад, що дозволяє громадянам напряму вирішувати питання містобудування, комунальної інфраструктури, тарифної політики та великих інвестиційних проєктів. Запорукою ефективності цих інструментів є відносно низькі порогові значення для ініціювання та чітко визначені юридичні наслідки прийнятих рішень.

Водночас, світова практика останніх десятиліть вивела на передній план інструменти партнерства та співпраці, серед яких найбільш значущим є партисипативне (громадське) бюджетування (Participatory Budgeting). Започаткована у 1989 році в бразильському місті Порту-Алегрі, ця модель перетворилася на глобальний феномен, імplementований у тисячах міст на всіх континентах. Як зазначається у зібраній інформації, Громадський бюджет – це інструмент прямої демократії [8, с. 15], за допомогою якого кожен мешканець територіальної громади має змогу долучитися до бюджетного процесу, зрозуміти його принципи та вплинути на рішення щодо видаткової частини місцевого бюджету. Суть полягає у виділенні фіксованої частини бюджету (зазвичай 1-5%) на проєкти, які пропонуються, обговорюються та обираються самими мешканцями шляхом прямого голосування. Успіх цього інструменту полягає у його здатності підвищувати фінансову грамотність населення, забезпечувати пряму підзвітність влади у витрачанні коштів та спрямовувати ресурси на вирішення найбільш гострих локальних проблем, які часто залишаються поза увагою центральної муніципальної адміністрації.

Окремого аналізу заслуговують новітні цифрові та деліберативні інструменти. Розвиток електронної участі (e-Participation) через ІКТ-платформи суттєво знизив трансакційні витрати на участь та підвищив її доступність. Електронні петиції, які набули поширення у Великій Британії, Німеччині та Україні, дозволяють швидко вносити важливі суспільні питання до порядку денного влади. Водночас, для вирішення особливо складних та конфліктних питань, що вимагають глибокої експертизи та зваженого обговорення, у

багатьох країнах (Канада, Австралія, Ірландія) застосовуються Громадянські журі (Citizen's Juries) або Громадянські асамблеї. Ці інструменти передбачають випадковий відбір невеликої групи громадян, які протягом тривалого часу вивчають проблему з експертами та виробляють високоякісні рекомендації для уряду. Це є ідеальною моделлю деліберативної демократії, що протиставляється спрощеній популістичній риторичі.

Україна, перебуваючи на шляху глибоких політичних та адміністративних реформ, зокрема децентралізації, активно імплементує міжнародний інструментарій, адаптуючи його до національного правового поля та суспільно-політичних реалій. Правове поле, сформоване Конституцією України та Законом «Про місцеве самоврядування в Україні», передбачає широкий набір механізмів.

Проте, традиційні інструменти прямої демократії в Україні стикаються з суттєвими проблемами. Наприклад, місцевий референдум, незважаючи на його конституційне закріплення, протягом тривалого часу залишався майже недієвим через відсутність повноцінного та уніфікованого законодавства, що чітко регламентувало б його процедуру та наслідки. Це створювало простір для правових маніпуляцій та ігнорування з боку органів влади, що в підсумку нівелювало його потенційну ефективність. Схожа ситуація спостерігається і з іншими формами, як-от загальні збори громадян за місцем проживання, ефективність яких часто залежить від активності громади та готовності влади сприймати їх рішення, що мають переважно рекомендаційний характер.

Найбільш дієвими на практиці виявилися консультативно-дорадчі та партнерські інструменти. Громадські слухання та діяльність Громадських рад при органах влади стали стандартом взаємодії, забезпечуючи можливість громадської експертизи проєктів рішень, стратегій та бюджетів. Поширення електронних петицій на місцевому рівні, завдяки цифровій доступності, суттєво підвищило швидкість внесення суспільних вимог до порядку денного муніципалітетів.

Однак, справжнім проривом у сфері партисипативної демократії в Україні стало масове запровадження Громадського бюджету. Його успіх обумовлений не лише якістю нормативного регулювання, а й реальною впливовістю – проекти-переможці гарантовано фінансуються. Цей інструмент дозволив місцевим громадам ініціювати та реалізовувати проекти, які вирішують їхні нагальні проблеми, що раніше ігнорувалися традиційною бюрократією.

Незважаючи на значні здобутки, українська модель партисипативної демократії стикається з низкою викликів, які впливають на кінцеву ефективність інструментів. Однією з головних проблем є ризик токенізму (імітації участі), коли органи влади формально проводять процедури участі, але не мають реального наміру враховувати думку громадськості, що призводить до дискредитації самих інструментів і підриває довіру громадян. Також залишається актуальною проблема низької політичної культури участі, що проявляється у дефіциті знань громадян про свої права та механізми їх реалізації, а також у небажанні влади ділитися повноваженнями та інформацією.

Крім того, повномасштабна військова агресія Росії створила безпрецедентні безпекові та інституційні виклики. В умовах воєнного стану низка традиційних інструментів (особливо ті, що передбачають масові збори) була обмежена або призупинена, що актуалізувало необхідність розвитку адаптивних цифрових механізмів участі (е-демократія), які можуть функціонувати навіть в умовах безпекових загроз, забезпечуючи безперервність демократичних процесів.

Таким чином, для подальшого зміцнення партисипативної демократії в Україні критично важливим є перехід від акценту на консультативних інструментах до розвитку спільноухвалювальних та партнерських механізмів, які забезпечують реальний вплив. Поглиблення інституціоналізації успішних моделей, як-от Громадський бюджет, вдосконалення законодавчої бази для розблокування прямої демократії на місцевому рівні та активне впровадження інноваційних цифрових платформ для забезпечення інклюзивності та

прозорості є стратегічними напрямами для використання міжнародного та власного досвіду у побудові стійкого демократичного суспільства.

Загалом осмислення ідей участі громадян у процесах прийняття рішень має глибоку філософську традицію, починаючи з давньогрецького полісу та праць Аристотеля [3], який визначав участь громадян як запоруку ефективного державного устрою. Жан-Жак Руссо розвинув цю ідею до концепції прямої демократії та народного суверенітету, заклавши основи партисипації. Згодом, Джон Стюарт Міл [23] підкреслив, що участь є не лише правом, а й моральним обов'язком, сприяючи вихованню громадянських чеснот і публічній дискусії як передумові легітимності рішень.

У другій половині XX століття сформувалася концепція партисипативної демократії – моделі управління, заснованої на активному включенні громадян у вироблення, ухвалення та реалізацію політичних рішень, на противагу виключно представницькій демократії. Ключові теоретики, як-от Керол Пейтмен, наголошували на інструментальному та виховному значенні участі, що сприяє формуванню відповідальності та зміцнює довіру до влади. Арчон Фунг акцентував на практичних механізмах співуправління, таких як громадські слухання та партисипативне бюджетування. Сучасна партисипативна модель тісно пов'язана з деліберативною демократією (Юрген Габермас, Джон Ролз), що ґрунтується на раціональній комунікації та досягненні згоди через аргументований діалог.

Фундаментом ефективної демократії участі є розвиток громадянського суспільства – соціального простору, який забезпечує зворотний зв'язок, виступає каналом партисипації та є чинником контролю над владою. Ефективність цієї моделі визначається системою інструментів громадської участі, які поділяються на інструменти прямої демократії, консультативно-дорадчі та інструменти партнерства. У світовій практиці інструменти прямої дії, як-от референдуми, забезпечують безпрецедентний рівень легітимності рішень.

Для України, яка перебуває на шляху реформ, найбільш дієвими на практиці виявилися консультативно-дорадчі та партнерські інструменти. Справжнім проривом у сфері партисипативної демократії стало масове запровадження Громадського бюджету, який забезпечує реальну впливовість, дозволяючи громадянам ініціювати та фінансувати важливі локальні проєкти, виступаючи механізмом корекції пріоритетів влади.

Попри значні здобутки, українська модель стикається з викликами, серед яких ризик токенізму (імітації участі), низька політична культура участі та обмежена дієвість інструментів прямої демократії. В умовах повномасштабної війни питання взаємодії влади з громадськістю набуло принципово нового значення. Хоча воєнний стан створив безпрецедентні безпекові та інституційні виклики, обмежуючи традиційні форми участі, він також актуалізував необхідність розвитку адаптивних цифрових механізмів (е-демократії). Досвід війни підкреслює, що відкритість, довіра та залучення громадян є основою національної єдності, стійкості та ефективного управління.

Таким чином, для подальшого зміцнення партисипативної демократії в Україні критично важливим є перехід від акценту на консультативних інструментах до розвитку спільноухвалювальних та партнерських механізмів, а також активне впровадження інноваційних цифрових платформ для забезпечення інклюзивності та прозорості в умовах безпекових загроз.

РОЗДІЛ 2.

МЕХАНІЗМИ ТА МОДЕЛІ ГРОМАДСЬКОГО ЗАЛУЧЕННЯ В УКРАЇНІ ТА ЇХ ТРАНСФОРМАЦІЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

2.1. Інструменти залучення громадськості в Україні

Розвиток демократичної держави неможливий без активного залучення громадян до процесів публічного управління, особливо на рівні місцевого самоврядування. Становлення сучасних інструментів громадської участі в Україні є результатом поєднання внутрішніх реформ, міжнародних зобов'язань та практичної потреби у відкритості державного управління. З моменту набуття Україною незалежності було закладено основи для формування участі громадян у локальних процесах, однак системний характер ці процеси набули після реформи децентралізації, інтеграції європейських стандартів, а також змін у політичній культурі суспільства.

Участь громадян у місцевому управлінні визначається на рівні Конституції України [17] та низки законодавчих актів, таких як Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [36], Закон України «Про звернення громадян», Закон України «Про публічні консультації» тощо. Вони закріплюють право громади брати участь у локальному управлінні, а також інструменти для реалізації цього права. Українське законодавство передбачає низку інституційних форм участі громадян, серед яких: консультативно-дорадчі органи, громадські слухання, обговорення, звернення громадян, громадські ініціативи, електронні петиції, участь у формуванні бюджету громад через механізм громадського бюджету...

На відміну від багатьох пострадянських держав, де громадська участь зберегла переважно формальний характер, Україна послідовно демонструє поступ у напрямі інституціоналізації партисипативних механізмів, інтегруючи

кращі європейські стандарти та відповідаючи на суспільний запит, що сформувався під впливом революційних подій 2004 та 2014 років.

Конституція України закріплює базові засади народовладдя [17]. Зокрема, відповідно до статті 5, народ є носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні, а право громадян на участь в управлінні державними справами визначене в статті 38 Основного Закону. Особлива увага приділяється місцевому самоврядуванню як інституційній формі реалізації права громадян на участь у вирішенні питань місцевого значення (ст. 140–146 Конституції України). Таким чином, конституційні положення формують фундамент для подальшого розвитку нормативно-правових та організаційних механізмів участі громадян.

Після 2014 року законодавча система України отримала потужний імпульс до оновлення та гармонізації з європейськими стандартами. Одним з базових нормативних актів, що регулюють участь громади на локальному рівні, є Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [36], який визначає форми безпосередньої участі громадян – загальні збори, місцеві референдуми, громадські слухання, місцеві ініціативи, участь у роботі органів самоорганізації населення (ОСН), консультаційно-дорадчих структур при органах влади.

Одним із ключових правових інструментів зворотного зв'язку влади з населенням є Закон України «Про звернення громадян» [34], який гарантує право кожного на подання заяв, скарг і пропозицій та визначає строки та процедури їх розгляду. Практика доводить, що саме звернення громадян залишаються базовим каналом комунікації у багатьох громадах, зокрема в умовах воєнного стану, коли інші форми можуть бути обмежені.

Суттєво підвищилася роль інструментів відкритості влади після ухвалення Закону України «Про доступ до публічної інформації» [31], що встановив прозорість як обов'язковий принцип державного управління. Його доповнює урядова Постанова № 996 (2010) «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики», яка стала одним із перших документів, що запровадив обов'язковість консультацій з громадськістю при формуванні політики.

Подальший розвиток механізмів участі був зумовлений реформою децентралізації, яка збільшила повноваження і відповідальність органів місцевого самоврядування. Структури, що отримали значно ширший управлінський мандат (зокрема об'єднані територіальні громади), були зобов'язані забезпечити участь жителів у процесах планування бюджету, стратегічного розвитку, просторового планування та контролю за діяльністю органів влади. У цьому контексті важливим нормативним актом є наказ Міністерства фінансів України № 94 від 03.03.2020 [36], який визначає механізми участі громадськості у бюджетному процесі на місцевому рівні та став базою впровадження бюджету участі в сотнях громад.

Протягом 2024 року в Україні ухвалили низку законів, які посилюють можливість участі жителів у житті громади, підвищують прозорість та підзвітність місцевої влади, зокрема: «Про внесення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» щодо забезпечення прозорості місцевого самоврядування» та «Про публічні консультації» (набирає чинності через 12 місяців з дня припинення або скасування воєнного стану в Україні).

У 2025 році став чинним Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування», розроблений за активної участі експертів Ради Європи. Цей нормативно-правовий акт спрямований на розширення можливостей громадян щодо безпосередньої участі у процесах місцевого самоврядування та забезпечення їхнього права на своєчасний і повний доступ до інформації про діяльність органів влади й посадових осіб на місцях. Зокрема, закріплює обов'язковість ухвалення статутів територіальних громад як базового документа для організації їхньої діяльності. Особливу увагу приділено інтеграції внутрішньо переміщених осіб у громади, де вони тимчасово або постійно проживають, а також активному залученню молоді до процесів ухвалення рішень на місцевому рівні, починаючи з 14-річного віку. Жителям надано можливість брати участь у формуванні та розподілі місцевих бюджетів, що сприяє більш прозорому управлінню фінансовими ресурсами. Також закон детально регламентує процедури

проведення загальних зборів, громадських слухань, оцінювання діяльності влади, ініціювання місцевих ініціатив та участі в публічних консультаціях. Крім того, документ встановлює чіткий механізм звітування голів громад та депутатів місцевих рад перед жителями, посилюючи таким чином підзвітність і відкритість влади.

Вагомий внесок у підвищення прозорості урядових процесів внесли інструменти електронної демократії. Стратегічний вектор було закладено внаслідок включення до закону «Про звернення громадян» статті 23-1 [34]. Далі розвинулися цифрові платформи участі – зокрема система ProZorro, портал E-dem, платформи «ВзаємоДія», застосунок «Дія», інструменти відкритих бюджетів та онлайн-консультацій. Їх запровадження не тільки підвищило прозорість діяльності органів влади, але й сприяло демократизації процесів прийняття рішень шляхом забезпечення масового доступу громадян до політичного процесу. За оцінкою ООН у глобальному рейтингу e-Government Development Index (2022 р.), Україна продемонструвала одне з найшвидших покращень серед держав Східної Європи.

Вагому роль у розбудові сучасних стандартів участі відіграє міжнародний контекст. Україна як член Ради Європи зобов'язана дотримуватися стандартів, визначених Європейською хартією місцевого самоврядування (1985 р.), а також рекомендацій Комітету міністрів Ради Європи № 119 (2001 р.) та документів Конгресу місцевих і регіональних влад (№ 113, № 139, № 182). Крім того, з 2011 року Україна є учасником глобальної ініціативи «Партнерство «Відкритий уряд», яка передбачає запровадження політик транспарентності, підзвітності та участі громадян.

У науковій літературі громадська участь розглядається як складний соціально-політичний феномен. Класична модель Арнштейн (1969 р.) визначає вісім рівнів участі — від маніпуляції до громадського контролю, що дозволяє оцінювати не лише наявність інструментів взаємодії, а й їх реальну ефективність. Українські дослідники, зокрема Ю. Шемшученко, О. Ідесіс, Л. Прокопенко, акцентують на когнітивно-ціннісному вимірі участі,

підкреслюючи, що ефективність партисипативних механізмів залежить не тільки від правових норм, а й від рівня політичної культури громадян, соціального капіталу, доступності інформації та довіри до інституцій.

Запровадження воєнного стану у 2022 році стало серйозним викликом для застосування інструментів участі, адже низка прав і свобод була обмежена відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [38]. Значна частина комунікацій була переведена у дистанційні формати, що актуалізувало роль електронної демократії. Разом із тим, попри об'єктивні обмеження, рівень самоорганізації суспільства істотно зріс, що підтверджується аналітичними звітами Freedom House (2023 р.) та Київської школи економіки (2023–2024 рр.) [47], які відзначають безпрецедентну мобілізацію громад та активізацію волонтерства.

Таким чином, система інструментів громадської участі в Україні розвивається у напрямі поглиблення прозорості, розширення електронних каналів взаємодії, підвищення ролі громадян у плануванні та контролі, посилення інституційної спроможності громад та застосування європейських стандартів. Незважаючи на тимчасові обмеження, спричинені війною, основні тенденції зберігаються – цифровізація, посилення механізмів відкритості, поява нових консультативних платформ та суспільний запит на партнерську модель публічного управління.

Цей процес демонструє відхід від формального інформування до практик співтворення політики, що є ключовою характеристикою демократичної модернізації держави.

У сучасних умовах громадська участь в Україні охоплює комплекс інструментів. Серед них ключовими є:

громадські слухання – відкриті форми обговорення проєктів рішень, що дозволяють громадянам впливати на політику громади;

звернення громадян та електронні петиції – що забезпечують прямий канал комунікації між жителями та владою;

громадські ініціативи – як можливість пропонувати нові рішення;

консультативно-дорадчі органи – як інституціоналізована участь активних груп у формуванні політики;

громадський бюджет – механізм спільного визначення пріоритетів фінансування локальних проєктів;

звітування влади та доступ до публічної інформації...

Особливо актуальним є питання застосування цифрових інструментів участі. Це свідчить про поступовий перехід від традиційних механізмів до цифрової демократії.

Сучасні інструменти участі громадян в Україні включають як традиційні форми взаємодії — загальні збори громадян, місцеві ініціативи, громадські слухання — так і інноваційні цифрові механізми, зокрема електронні петиції та інтернет-платформи для подання проєктів бюджетів участі. Електронні інструменти стали важливою складовою залучення громадян, а успішні практики їх використання демонструє система «Громадський бюджет», що охоплює десятки громад України. Ці заходи мають на меті створення умов для рівного доступу громадян до участі, розвиток правової культури та зменшення рівня недовіри до органів влади.

Таким чином, інституційний арсенал механізмів участі громадян в Україні є доволі широким і відповідає європейським стандартам. Проте їх практична ефективність залежить від активності громад, підтримки з боку держави, розвитку цифрових платформ, а також формування нової політичної культури, що ґрунтується на принципах співучасті, прозорості та взаємної відповідальності.

Проте, попри законодавчі гарантії та підтримку європейських партнерів, українське суспільство все ще стикається з викликами у сфері участі. Все ще достатньо низький рівень освіченості населення. Держава працює над вирішенням цієї проблеми в межах Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства на 2021–2026 роки. Це свідчить про усвідомлення державою важливості громадянської освіти та розвитку компетенцій населення.

Таким чином, еволюція інструментів громадської участі в Україні відображає поступовий перехід від декларативної демократії до моделі, у якій громадяни стають учасниками ухвалення рішень. Формування сучасної системи партисипативного врядування в Україні є процесом, що поєднує правові гарантії, технологічний розвиток, активізацію громадянського суспільства та зовнішню підтримку. Розширення сфер участі, зростання цифрових інструментів та поглиблення культури співдії свідчить про рух України до стандартів відкритого врядування та інклюзивної демократії.

Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що громадська участь в Україні розвивається за багатовекторною моделлю, яка поєднує як низові ініціативи, так і державні інституційні механізми. Окрему роль у цьому процесі відіграє реформа децентралізації, що суттєво підвищила значення місцевого рівня управління. Як зазначено у дослідженні, саме децентралізація створила нові можливості для участі громадян у прийнятті рішень на місцях і посилила роль громад у стратегічному плануванні та контролі використання ресурсів.

При цьому важливою залишається проблема нерівномірності задіяння інструментів громадської участі та різного рівня політичної культури у громадах. Частина місцевих рад активно впроваджує механізми електронної демократії, практикує проведення регулярних консультацій, слухань та стратегічних сесій, тоді як інші використовують інструменти участі лише формально. На це впливає як рівень компетентності місцевих представників влади, так і активність населення та наявність розвинених локальних громадських організацій.

Також необхідно наголосити, що ефективна участь вимагає постійного оновлення інструментів, що зумовлено трансформаціями суспільних відносин і технологічним розвитком. Цифровізація процесів, розвиток електронних форм комунікації та залучення молоді через соціальні мережі стають новою базою для підвищення якості взаємодії влади та громадян.

Одним із ключових напрямів модернізації механізмів участі є інтеграція принципів відкритих даних, які забезпечують доступність та прозорість

інформації про рішення, фінанси і діяльність органів місцевого самоврядування. Це дозволяє не лише підвищити рівень довіри суспільства, а й сприяє формуванню зрілої демократичної культури, в якій громадяни здатні не просто критикувати владу, а й пропонувати альтернативні рішення та брати відповідальність за їх реалізацію.

Важливо зазначити, що успіх партисипаційних практик значною мірою залежить від партнерства влади з інститутами громадянського суспільства, освітнім сектором та міжнародними організаціями. Останні надають експертну та методичну підтримку громадам, поширюють кращі практики та сприяють підвищенню рівня компетентності органів місцевого самоврядування і громадян. Міжнародні організації активно підтримують розвиток демократії в Україні та сприяють впровадженню стандартів участі.

Отже, сучасна система інструментів залучення громадян в Україні є комплексною і динамічною. Вона включає як механізми безпосередньої демократії (загальні збори, громадські слухання, ініціативи), так і інституційні та цифрові інструменти (консультативні органи, електронні петиції, бюджети участі). Попри наявні виклики — нерівномірність реалізації, різний рівень компетентності громад та недостатню громадянську освіту — тенденції свідчать про поступове зміцнення демократичних процесів та розширення практик взаємодії влади з громадськістю.

2.2. Поширені моделі громадського залучення до формування та реалізації публічної політики

Моделі громадського залучення є концептуальними рамками, що визначають рівень участі громадян у виробленні та реалізації управлінських рішень. Вони відображають ступінь відкритості влади, інтеграції громадян у процеси планування та контролю, а також рівень демократичності політичної системи. Еволюція цих моделей в Україні має тісний зв'язок з трансформацією

політичних інститутів, розвитком громадянського суспільства і впровадженням стандартів Ради Європи.

Розвиток системи участі громадян в Україні відбувався на тлі трансформації політичної культури, децентралізаційної реформи та євроінтеграційних зобов'язань держави. Теоретичний аналіз моделей громадської участі дозволяє оцінити, наскільки впроваджені практики відповідають цілям демократичного врядування, принципам публічності та ефективності, а також оцінити прогрес у напрямі наближення до стандартів Ради Європи.

Шкала участі Арнштейн (1969 р.), що класифікує рівні партисипації – від маніпуляції та інформування до партнерства і громадського контролю, незважаючи на свій вік, залишається базовою аналітичною рамкою і для сучасних європейських методологій, у тому числі Ради Європи.

Для українського контексту найбільш релевантною є модель участі, викладена у Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи CM/Rec(2018)4, що визначає такі рівні взаємодії держави та громадян: інформування, консультування, діалог, партнерство та громадянський контроль (див. Рис. 2.1). Ця класифікація офіційно імплементується в українські політико-правові документи, що підтверджується Постановою Кабінету Міністрів України № 996 (2010 р.), Національною стратегією сприяння розвитку громадянського суспільства на 2021–2026 роки, а також проектом Закону України «Про публічні консультації» (2023 р.).

На першому рівні – інформування – органи місцевого самоврядування зобов'язані забезпечити доступ громадян до даних, необхідних для розуміння політики, бюджетного процесу, стратегічних документів, містобудівних рішень тощо. Правові засади цього етапу окреслюються Законом України «Про доступ до публічної інформації» (2011 р.) [31], Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» (1997 р.) [36], а також Законом України «Про відкритість використання публічних коштів» (2015 р.). Розвиток інформаційних платформ «Є-Data», «Prozorro», «E-Health», а також муніципальних порталів

прозорості створює умови для реалізації принципу підзвітності (accountability) та відкритості (transparency). Дослідження Transparency International Ukraine демонструє, що громади, які послідовно застосовують політику відкритих даних, мають вищий рівень громадської довіри та нижчі показники конфліктності в питаннях розподілу ресурсів.

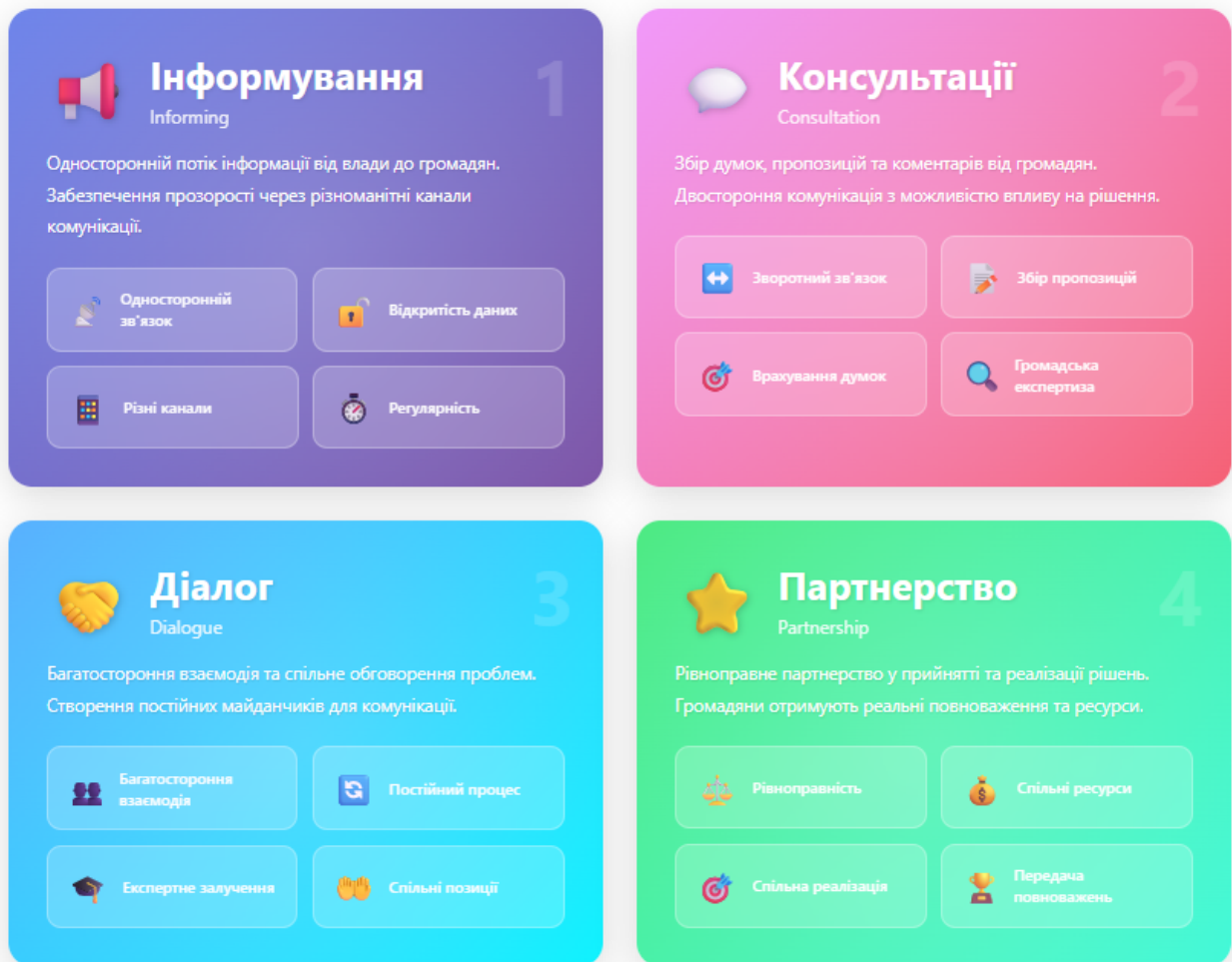

Рисунок 2.1. – Рівні взаємодії публічного управління з громадськістю

Другим рівнем є консультування – формалізований механізм зворотного зв'язку, що забезпечує врахування громадської думки. До інструментів консультування належать громадські слухання, консультації, онлайн-опитування, тематичні фокус-групи. Законодавчою базою виступає Постанова КМУ № 996 (2010 р.) [33], що визначає процедури консультацій з

громадськістю під час підготовки нормативно-правових актів. Проект Закону «Про публічні консультації» (2023 р.) доповнює ці норми, закріплюючи обов'язковість онлайн-консультацій, мінімальні строки їх проведення, звітність про результати та можливість участі для широкого кола акторів. У практиці місцевого самоврядування консультації поширені переважно в середніх і великих містах, тоді як у сільських громадах їх реалізація часто обмежується інформаційними заходами через дефіцит експертного потенціалу.

Третій рівень – діалог – передбачає двосторонню комунікацію органів влади та громадян, можливість формулювати ініціативи, подавати електронні петиції, брати участь у слуханнях та робочих зустрічах. Впровадження електронних петицій, законодавчо закріплене Указом Президента України № 523/2015 і підтримане внесенням змін до Закону України «Про звернення громадян» [34], стало важливим етапом формування цифрової демократії.

Найвищим рівнем партисипації у сучасній практиці є партнерство – участь громадян у співтворенні рішень, управлінні, бюджетуванні, розробці стратегій. Український досвід бюджету участі, започаткований у Києві та Львові у 2016 році і нині реалізований у понад 300 громадах, розглядається експертами Ради Європи як одна з найбільш успішних практик децентралізації. Нормативно він регулюється наказом Міністерства фінансів № 94 (2020 р.), а також локальними положеннями органів самоврядування. Дослідження Проекту Ради Європи «Децентралізація і реформа місцевого самоврядування в Україні» (2022 р.) засвідчує, що громади з розвиненою культурою участі мають вищі показники соціальної згуртованості та готовності до інвестицій.

Особливої уваги заслуговують консультативно-дорадчі органи – молодіжні ради, ради ВПО, громадські ради при виконавчих органах. Вони функціонують на підставі постанови КМУ № 996 (2010 р.) та локальних нормативних актів. В умовах війни активізувалася діяльність рад внутрішньо переміщених осіб, молодіжних рад, дорадчих платформ із питань безпеки та відновлення. Наукові дослідження Інституту регіональних досліджень НАН України (2023–2024 р.) підтверджують, що ці структури стали ключовими

каналами участі у громадах, які зазнали значного демографічного і безпекового навантаження.

Важливо враховувати когнітивно-ціннісний аспект участі. Українські вчені, зокрема Ю. Шемшученко, В. Мамонова, О. Батченко, наголошують, що формування демократичної культури передбачає розвиток компетентностей громадян, підвищення їх політичної грамотності та розуміння відповідальності за спільні рішення. Національна стратегія громадянської освіти (2020 р.) [37] ставить за мету формування компетентностей участі, що відображає перехід від адміністративної демократії до партнерської.

Особливе місце у сучасних моделях участі займає цифрова демократія. Концепція цифрової держави, закладена урядовими документами та платформою «Дія», створює нові канали впливу громадян, зменшує транзакційні витрати, робить процес участі інклюзивним. Проте вона водночас породжує ризики цифрової нерівності, що потребує державної політики з розширення цифрової грамотності та доступу до цифрових сервісів у сільських та прифронтових громадах. Наочно це представлено в Додатку А в Таблиці А.1

Таким чином, сучасні моделі участі у місцевому самоврядуванні України є багаторівневими та відповідають європейським стандартам. Вони охоплюють як інформаційні та консультаційні механізми, так і партнерські практики, спрямовані на залучення громадян до співтворення політики. Попри різний рівень інституційної спроможності громад, загальна тенденція свідчить про поступове переходження від формальних консультацій до інтегрованої партисипації, заснованої на діалозі, довірі та співвідповідальності. Успішність цієї трансформації визначатиметься здатністю держави й громад забезпечити сталість демократії участі, розбудувати потенціал громад, підвищити якість комунікації та забезпечити інклюзивність участі в умовах як мирного розвитку, так і середовища підвищеної безпекової загрози.

2.3. Трансформація механізмів громадської участі під час воєнного стану на прикладі громад

Запровадження правового режиму воєнного стану в Україні після початку повномасштабної збройної агресії Російської Федерації у 2022 році спричинило суттєві зміни у механізмах функціонування місцевого самоврядування, зокрема у сфері громадської участі. Демократичні процеси в умовах постійних безпекових загроз і потреби забезпечення оперативності управлінських рішень зазнали суттєвих обмежень та трансформацій.

В умовах воєнного часу традиційні механізми партисипації частково втратили можливість практичного застосування. Практично неможливим стало проведення відкритих громадських обговорень та зібрань, особливо на прифронтових територіях або у зоні активних бойових дій. Значна частина населення була вимушена змінити місце проживання, що розірвало сталі комунікаційні зв'язки між громадянами, інститутами влади та громадськими організаціями.

Крім того, правовий режим воєнного стану передбачає тимчасове обмеження низки конституційних прав і свобод. Зокрема, було введено обмеження на свободу пересування, встановлено комендантську годину та заборонено масові заходи, що зробило неможливим використання частини ключових механізмів безпосередньої демократії.

Ці обмеження доповнилися логістичними складнощами: порушення транспортної інфраструктури, мобілізація частини водіїв та автотранспорту, перенаправлення бюджетних ресурсів на оборону створили додаткові бар'єри для традиційних форм участі.

Війна прискорила перехід від формальних процедур участі до гнучких, інклюзивних, цифрових і локально орієнтованих практик, які підсилюють життєздатність громад. У перспективі післявоєнного відновлення ці

трансформації задають основу для формування нової культури участі, де громади відіграють активну роль у плануванні, прийнятті рішень і контролі за їх виконанням. Місцева демократія в Україні, попри безпрецедентні виклики, продемонструвала стійкість, адаптивність і високий рівень самоорганізації, що створює фундамент для ефективної відбудови та європейської інтеграції. Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України, оголошення воєнного стану Указом Президента України № 64/2022 та його послідовні продовження істотно вплинули на інституційні механізми публічного управління і, зокрема, на практики громадської участі. Воєнний стан як особливий правовий режим передбачає тимчасове обмеження низки прав і свобод громадян, визначених Конституцією України (ст. 64), зокрема свободи мирних зібрань (ст. 39), свободи пересування (ст. 33) та деяких форм політичної участі (ст. 38). Відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [38] від 12.05.2015 р., держава отримує розширені повноваження щодо регулювання процесів управління, що об'єктивно впливає на структуру взаємодії влади та громадян.

В умовах війни виникла необхідність забезпечення оперативності й концентрації управлінських рішень. Це обумовило посилення вертикалі виконавчої влади та наділення військових адміністрацій додатковими повноваженнями. Створення військових адміністрацій населених пунктів, які перебирають частину повноважень органів місцевого самоврядування, передбачено законом «Про правовий режим воєнного стану». Така централізація у кризовий період є виправданою з точки зору безпеки, проте несе ризики звуження простору для громадської участі й зниження рівня інституційної автономії громад.

Водночас потрібно зауважити, що держава не відмовилася від демократичних механізмів участі — відбувається їх адаптація до воєнних реалій, зокрема переведення консультацій у дистанційні формати, розширення онлайн-комунікації та використання цифрових інструментів. Як зазначено в Наказі Міністерства цифрової трансформації України № 45 (2022 р.) щодо

функціонування цифрових сервісів у воєнний час, цифрова взаємодія з громадянами є критично важливим елементом стійкості державного управління.

До повномасштабної війни механізми безпосередньої демократії — громадські слухання, масові зустрічі, зібрання — були важливою частиною муніципальної практики. У війні функціонування цих інструментів ускладнене:

заборону масових заходів у більшості регіонів через небезпеку ракетних ударів;

комендантську годину та обмеження пересування;

евакуацію населення, переміщення внутрішньо переміщених осіб;

вимушену релокацію працівників органів влади та громадських організацій;

знищення інфраструктури.

Діє Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану».

Аналітичні дані Київської школи економіки (2023–2024 рр.) [15] свідчать, що понад 60 % громад були змушені повністю змінити підхід до форм участі, а у найбільш уражених регіонах частина традиційних механізмів була тимчасово недоступною.

Особливого значення набули електронні інструменти участі. Платформи електронних звернень, е-петиції, онлайн-консультації, трансляції засідань рад у Zoom чи на YouTube стали основними каналами громадської взаємодії. Підтвердженням системності такого підходу є зміни у практиках місцевого самоврядування: у 2023–2024 роках абсолютна більшість сесій міських рад проводилися в онлайн або змішаному форматі, що узгоджується з рекомендаціями Національного агентства з питань державної служби щодо цифрової безперервності управління (2022 р.).

Функціонування е-демократії у воєнний час також підтримується міжнародними партнерами. Програми Ради Європи, USAID та U-LEAD [46] із Європою фінансують проєкти цифрової участі, а міжнародні експерти вважають

українську модель одним із найбільш інноваційних кейсів кризової демократії (Council of Europe Review, 2023 p.).

Попри вимушені обмеження інституційних форм участі, війна стала каталізатором громадянської активності на місцевому рівні. Волонтерство, самоорганізація, робота громадських ініціатив, створення гуманітарних штабів, формування волонтерських логістичних мереж стали ключовими формами участі. Згідно з даними соціологічного опитування Київського міжнародного інституту соціології (2023 p.), понад 60 % громадян хоч раз долучались до волонтерських ініціатив, а близько 25 % — робили це систематично. Це свідчить про трансформацію концепції участі: від формалізованих процедур — до соціальної мобілізації та горизонтальних мереж.

У науковій літературі явище називають «демократією стійкості» (resilience-based democracy), де ключовим ресурсом стають соціальний капітал і довіра. Праці М. Патнема, Е. Остром, а також сучасні українські дослідження Центру Разумкова та НІСД (2023) підтверджують, що рівень самоорганізації та горизонтальної взаємодії є ключовим чинником виживання суспільства у кризових умовах.

Нормативні ініціативи у 2022–2024 роках також змінили баланс між урядовим контролем і автономією громад. Важливе значення має законопроект № 13150 (2023 p.), який розширює наглядові повноваження державних адміністрацій щодо рішень місцевих рад. Документ передбачає створення Єдиного державного реєстру актів місцевого самоврядування, визначення суб'єктів і процедур державного нагляду, а також набуття чинності через 12 місяців після завершення воєнного стану. Хоча метою законопроекту є запобігання зловживанням у кризових умовах, експертні спільноти, зокрема Асоціація міст України та Центр політико-правових реформ, висловили занепокоєння ризиками надмірної централізації, оскільки низка норм може поширювати нагляд не лише на делеговані, а й на власні повноваження органів місцевого самоврядування.

Європейська хартія місцевого самоврядування (1985 р.) дозволяє тимчасові обмеження автономії в умовах надзвичайної ситуації, однак наголошує на необхідності оперативного відновлення повноцінних демократичних процедур після усунення загрози. У цьому контексті сучасний український досвід варто розглядати не як згортання демократії, а як її адаптацію до умов війни, за умови подальшого відновлення балансу між державним і місцевим рівнями влади.

У жовтні 2025 року Комітет Верховної Ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування підтримав до другого читання законопроект № 14048 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення законності та прозорості в діяльності органів місцевого самоврядування». Під час засідання виконавчий директор Асоціації міст України Олександр Слобожан підкреслив важливість врахування позиції АМУ: державний нагляд має поширюватися виключно на делеговані повноваження і здійснюватися з метою контролю за законністю, а не втручання в самостійність громад. Він також зазначив, що ухвалення законопроекту у редакції підкомітету дозволить виконати індикатор програми Ukraine Facility та продовжити реформу децентралізації, у тому числі чітко розмежувавши власні та делеговані повноваження органів місцевого самоврядування.

Асоціація міст України підтримала редакцію законопроекту № 14048, наголосивши, що він забезпечує домірність державного нагляду, прозорість рішень місцевих органів влади та належну координацію контролюючих органів, що є ключовим для збалансованого розвитку місцевої демократії та ефективного управління в умовах воєнного стану й після його завершення. 5 листопада Верховна Рада України ухвалила Закон №14048.

Ключові положення Закону:

запроваджується державний нагляд за законністю актів органів місцевого самоврядування;

визначено органи, що здійснюватимуть контроль:

акти обласних рад — центральний орган виконавчої влади, визначений Урядом;

акти районних рад — обласні державні адміністрації;

акти сільських, селищних та міських рад — районні державні адміністрації;

внесено зміни до Кодексу адміністративного судочинства України з уточненням порядку розгляду справ щодо законності рішень місцевого самоврядування.

Попри ці виклики, трансформація механізмів участі не означала її згорання — відбулося переформатування. Зокрема:

традиційні публічні консультації частково перейшли в онлайн-формати;

інструменти електронної демократії отримали нове значення як основний канал комунікації;

посилилися форми громадянського волонтерства і суспільної самоорганізації.

Війна не лише створила перешкоди, а й продемонструвала потенціал українського суспільства до стійкості, адаптивності та самоорганізації. Певні інституційні механізми були тимчасово обмежені заради безпеки, однак загальний тренд розвитку громадської участі зберігся, змінивши форми та акценти.

Попри воєнний стан, громади не припинили залучення населення — навпаки, виникли нові формати комунікації. Зокрема, для підтримки соціальної єдності та прозорості, використовуються неформальні діалогові простори, включно зі створенням локальних комунікаційних хабів та зустрічей у форматі «світового кафе». Разом з тим, громадська участь під час війни є неоднорідною залежно від території. Прифронтові громади змушені обмежувати публічні заходи через безпекові ризики, однак навіть у цих умовах проводяться альтернативні форми участі, часто на базі укриттів, комунальних просторів та цифрових платформах. Так, у Новопокровській громаді Харківської області створено Центр суспільствотворення в укритті, який став майданчиком

для громадських зустрічей і навчання проєктному менеджменту та волонтерству, з особливим акцентом на залучення молоді та ВПО. Дослідження підкреслює і важливу роль неформальних інструментів соціальної згуртованості, таких як «молитовні сніданки» у Широківській громаді Запорізької області. Це інноваційна практика, яка сприяла зменшенню соціальної напруги, формуванню довіри та запобіганню поширенню мови ненависті серед жителів. Подібні локальні ініціативи підтверджують тезу про те, що демократична участь під час війни виходить за межі формальних каналів і дедалі більше базується на соціальному капіталі та горизонтальних зв'язках.

Разом із тим, ключовими бар'єрами участі залишаються низька довіра, політизація механізмів залучення, недовіра до влади, недостатня обізнаність про можливості громадян впливати на рішення, а також зміни структури населення через переміщення та мобілізацію. Окремим викликом став дефіцит професійних кадрів і перевантаження працівників місцевого самоврядування, що спричинено мобілізацією та релокацією населення. Особливо критично це у прифронтових регіонах. Відтік спеціалістів ускладнює реалізацію партисипативних практик і потребує підтримки, зокрема через програми стажування молоді та міжнародну допомогу.

Практики громад свідчать про появу нових моделей залучення:
створення кризових координаційних штабів із залученням громадян;
формування рад ВПО та їх інтеграція до прийняття рішень;
проведення стратегічних сесій у гібридному форматі;
створення локальних комунікаційних центрів та укриттів-хабів;
залучення молодіжних рад до координації кризових проєктів;
цифрові консультації щодо стратегій та бюджетів.

Розширення практик партисипації навіть у прифронтових умовах підтверджується аналітичними звітами U-LEAD (2023 р.) [46], де зазначено, що громади, які підтримують постійний діалог з населенням, мають вищі показники соціальної згуртованості та швидше адаптуються до викликів війни.

Після завершення війни Україна матиме завдання відновити демократію участі на розширеній основі. Очікується:

- повернення масових форм участі;
- інституційне закріплення цифрових інструментів;
- посилення спроможності громад до стратегічного планування;
- розвиток інклюзивних форматів участі для ВПО, ветеранів, осіб з інвалідністю;
- створення інноваційних моделей участі у відновленні територій;
- адаптація політики участі до стандартів ЄС у рамках повоєнної інтеграції.

Європейська комісія у своєму висновку щодо заявки України на членство (2022 р.) прямо зазначає, що залучення громадян та прозорість є необхідними критеріями подальшого євроінтеграційного руху. У поствоєнний період ключовим завданням стане відновлення та модернізація структур участі, їх повернення у публічний простір та синтез досвіду цифрової мобілізації з традиційними демократичними механізмами. Важливим буде баланс між необхідною централізацією під час війни та відновленням повноцінної автономії місцевого самоврядування – із забезпеченням прозорості, довіри і реальної участі громадян у відбудові своїх територій.

Таким чином, війна стала тестом на життєздатність української моделі участі. Попри обмеження і виклики, громадянське суспільство не лише зберегло, а й посилило свою активність, адаптувавши форми взаємодії до умов безпекової кризи. Відбулася трансформація від бюрократично-процедурної участі до гнучких, цифрових, інклюзивних та горизонтальних практик, що поєднують суспільну мобілізацію, волонтерство, стратегічне планування й контроль за владою. Така еволюція свідчить, що демократичні механізми не зруйновано — навпаки, вони проходять фазу інституційного загартування, що формує підґрунтя для майбутньої модернізації публічного управління та успішної повоєнної відбудови України.

У другому розділі досліджено правові та практичні аспекти громадської участі в Україні та особливості їх трансформації в умовах воєнного стану.

Доведено, що система партисипативного врядування в Україні пройшла значний еволюційний шлях — від декларативних механізмів участі, характерних для раннього етапу державотворення, до сучасних моделей відкритого управління, заснованих на принципах прозорості, підзвітності та залучення громадян до політичного процесу.

З'ясовано, що нормативно-правове забезпечення громадської участі в Україні ґрунтується на положеннях Конституції України [17], Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [36], Закону України «Про звернення громадян», Закону України «Про доступ до публічної інформації», Постанові КМУ № 996 та інших актах, що встановлюють основи проведення консультацій, забезпечення відкритості даних і підзвітності органів влади. Важливе значення мають також міжнародні стандарти, зокрема рекомендації Ради Європи та Європейська хартія місцевого самоврядування.

У межах аналізу моделей участі визначено, що найбільш поширеним є багаторівневий підхід, який включає інформування, консультування, діалог і партнерство. Доведено, що в Україні існує тенденція до розширення партнерських механізмів — бюджет участі, консультативно-дорадчі органи, електронні петиції, стратегічні сесії з громадськістю тощо. При цьому ефективність моделей участі залежить від рівня правової культури, інституційної спроможності громад та довіри між владою і суспільством.

Установлено, що запровадження воєнного стану спричинило обмеження традиційних форматів участі (публічних слухань, масових зібрань), проте не призвело до згортання демократії участі. Навпаки — активізувались цифрові канали комунікації, посилилась роль волонтерських мереж, платформ електронної демократії, дистанційних форматів публічних обговорень. Громади продемонстрували високу адаптивність, зокрема у сферах кризового управління, гуманітарної підтримки, залучення внутрішньо переміщених осіб до місцевих процесів.

Таким чином, трансформація механізмів участі в Україні в умовах воєнного стану характеризується:

збереженням демократичних процедур за умов об'єктивних обмежень;
цифровізацією комунікацій та ухвалення рішень;
зростанням ролі горизонтальних форм самоорганізації;
інституційним посиленням громад;
формуванням нової культури участі, заснованої на цінностях стійкості, солідарності та відповідальності.

Отже, воєнний стан став каталізатором якісних змін у системі взаємодії держави і суспільства, і громадська участь виступає критично важливим чинником національної стійкості, довіри до влади та підґрунтям для майбутньої повоєнної відбудови України та її інтеграції до європейського простору.

2.4 Успішні практики залучення громадськості до публічного управління в місцевому самоврядуванні

Успішні практики залучення громадськості до публічного управління в системі місцевого самоврядування в Україні після 2022 року зазнали суттєвого переосмислення та трансформації. Повномасштабне вторгнення Російської Федерації створило безпрецедентні виклики для громад, поставивши органи місцевої влади в умови постійної загрози, нестачі ресурсів і високої концентрації управлінських функцій. Водночас кризові умови стали каталізатором інтенсивного розвитку інструментів участі, підзвітності та взаємодії з мешканцями. Залучення громадян перестало бути суто механізмом демократичної практики та перетворилося на важливий елемент життестійкості територіальних громад, їхньої здатності швидко мобілізувати сили, приймати управлінські рішення та забезпечувати ефективне функціонування критичної інфраструктури.

Одним із ключових індикаторів прозорості та відкритості місцевої влади є рейтинг прозорості міст України, що його формує Transparency International Ukraine [44]. Після 2022 року цей рейтинг зазнав методологічного оновлення,

що дало змогу оцінювати діяльність місцевого самоврядування не лише у сфері класичних індикаторів прозорості, а й у контексті реагування на воєнні загрози, управління гуманітарними ресурсами, підзвітності під час кризових ситуацій та здатності до ефективної комунікації. В період 2023–2024 років лідерами рейтингу стали Чернівці, Львів, Дніпро та Тернопіль. Ці міста продемонстрували системне впровадження цифрових платформ, розвиток відкритих даних, прозорість у сфері комунального майна та охорони здоров'я, публічний моніторинг реконструкцій та ремонтів, а також впровадження механізмів громадських консультацій. Показово, що громади з високими рейтингами прозорості продемонстрували кращу спроможність протистояти викликам війни, оскільки налагоджена комунікація та довіра між владою і громадянами дозволяють швидше розв'язувати проблеми та координувати дії.

Аналітичний центр «Обсерваторія демократії» [1] у 2024 році провів комплексне дослідження транспарентності місцевого врядування на Харківщині. Моніторинг показав, що із 56 громад регіону у 52-х працюють офіційні веб-сайти. Проте лише 18 громад (32%) демонструють високий рівень бюджетної транспарентності, опублікувавши бюджети на 2024 рік вчасно та в операбельному форматі. У 22 громадах (39%) транспарентність оцінена як середня, а 16 громад (29%) не оприлюднили бюджетну документацію у встановлений законодавством термін. Позитивною динамікою стало те, що 12 громад Харківщини у 2024 році суттєво покращили показники транспарентності порівняно з попереднім роком.

Суттєвого оновлення набули й партисипаторні інструменти, зокрема бюджет участі. Після 2022 року його роль трансформувалася: якщо раніше він переважно слугував механізмом розвитку міського середовища та соціальної інфраструктури, то в умовах війни став одним із основних інструментів підтримки стійкості громади, інтеграції внутрішньо переміщених осіб і забезпечення потреб оборони та безпеки. У багатьох містах — Києві, Львові, Івано-Франківську, Ужгороді, Черкасах і Вінниці — були змінені положення про бюджет участі, в яких передбачено можливість подання проєктів, спрямованих

на облаштування укриттів, модернізацію систем оповіщення, підтримку шелтерів для ВПО, створення інклюзивних просторів для дітей і молоді, організацію місць для реабілітації ветеранів та покращення психологічної підтримки населення. У Київській громаді після оновлення положення з'явилися спеціальні категорії проєктів, орієнтовані на обороноздатність та соціальну згуртованість. У Львові ж у 2023–2024 роках більшість проєктів-переможців була спрямована на облаштування захисних споруд у школах, оскільки місцева громада визначила це одним із головних пріоритетів.

Окрім зміни змісту, бюджет участі зазнав цифрової трансформації. Масове впровадження онлайн-платформ забезпечило зручність подання проєктів, можливість відстеження їхньої реалізації та проведення голосування за допомогою електронних інструментів, таких як BankID або Дія.Підпис. Це дозволило значно збільшити кількість учасників, серед яких зросла частка молоді та внутрішньо переміщених осіб. У Тернопільській та Львівській громадах, наприклад, частка молодих людей серед учасників голосування сягала 25–30%, що суттєво більше, ніж у довоєнний період.

Важливим аспектом розвитку залучення громадськості стали громадські консультації, які продемонстрували здатність адаптуватися до надзвичайних умов. Після 2022 року громади активно використовують онлайн-консультації, відеоконференції, інтерактивні опитування та тематичні онлайн-форуми. У багатьох громадах, особливо у містах прифронтових областей, публічні обговорення проводяться в укриттях або на базі гуманітарних штабів.

Створюються спеціальні консультативні органи, такі як молодіжні ради, ради ветеранів, координаційні ради з інтеграції ВПО. Вони відіграють ключову роль у формуванні місцевої політики, особливо у питаннях безпеки, соціальної підтримки та відновлення інфраструктури. Наприклад, у Миколаєві до процесу планування відновлення міста було офіційно включено низку громадських організацій, що займаються гуманітарною допомогою та логістикою. У Харкові представники громадськості беруть участь у розробці міських програм відновлення житлового фонду, а в Чернігові громадські експерти долучаються

до оцінювання технічного стану пошкоджених будівель, що дозволяє забезпечити прозорість і фаховість процесів.

Особливого розвитку набули інструменти відкритих даних. Після 2022 року місцеві ради почали активніше відкривати дані щодо гуманітарної допомоги, пошкодженої інфраструктури, ремонтних робіт, використання донорських коштів, закупівель товарів і послуг. Це забезпечує підзвітність органів влади та робить процеси відновлення більш прозорими. Розробляються електронні панелі моніторингу, які у реальному часі відображають, які об'єкти відновлюються, які ресурси залучені та які роботи здійснені. У Києві, Львові, Івано-Франківську та на Харківщині створені інтерактивні карти руйнувань і відновлення, доступні для громадськості.

Цифрова демократія загалом стала одним із ключових каналів взаємодії між владою та громадянами. Стрімко поширюються електронні петиції, онлайн-опитування, чат-боти місцевих рад, цифрові довідкові центри. Такі інструменти дозволяють не лише забезпечувати швидкий зворотний зв'язок, а й створюють підґрунтя для прозорого прийняття рішень. Громадяни можуть ініціювати питання, які влада зобов'язана розглянути, а також впливати на формування стратегічних документів — програм розвитку, стратегій відновлення, бюджетних пріоритетів.

У відповідь на активний суспільний інтерес до місцевих тендерів і бюджетних закупівель на сайтах Харківської обласної військової адміністрації та Харківської міської ради з'явилися спеціальні сторінки-агрегатори «Публічні закупівлі», які автоматично дублюють відповідну інформацію з веб-платформи Prozorro. Наприкінці серпня 2024 року Харківська міська рада презентувала чат-бот «Прозорий Харків» для скарг, звернень і повідомлень про можливі корупційні дії посадовців.

Значно зміцнилася партнерська взаємодія між органами місцевого самоврядування та громадянським суспільством. Волонтерські організації, благодійні фонди та ініціативні групи стали важливими суб'єктами місцевої політики. У багатьох громадах вони включені до координаційних рад та

робочих груп з питань гуманітарної допомоги, відновлення житла, забезпечення військових, підтримки ВПО та реабілітації ветеранів. Така модель співпраці ґрунтується на взаємній довірі, швидкості реагування та гнучкості — характеристиках, які особливо важливі в умовах війни. Суспільство перестало бути пасивним спостерігачем і стало активним учасником місцевого врядування, що дозволяє ефективніше використовувати ресурси та посилювати стійкість громад.

Закон «Про внесення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та інших законодавчих актів України щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування» закріпив обов'язкову наявність статутів у територіальних громадах і визначив розширений перелік форм громадської участі. Але разом з тим дослідження Аналітичного центру «Обсерваторія демократії» [1] показало значні прогалини серед громад Харківщини.

Важливим кроком у розвитку відкритого врядування в Україні стала участь українських муніципалітетів у програмі OGP Local (Open Government Partnership Local) — глобальному партнерстві місцевих урядів і організацій громадянського суспільства, спрямованому на забезпечення залучення громадян на всіх рівнях прийняття рішень. У жовтні 2020 року три українські міста — Хмельницький, Тернопіль і Вінниця — приєдналися до програми OGP Local, ставши частиною 56 нових членів програми, відібраних із понад 110 спільних заявок місцевих органів влади та громадянських організацій по всьому світу. Серед кандидатів було 12 українських міст, що свідчить про високий інтерес вітчизняних громад до інструментів відкритого врядування. У 2024 році до програми долучилися ще три українські міста — Київ, Оржиця та Звягель, розширивши коло українських учасників до шести громад. Це свідчить про поступове масштабування ініціативи та зростаючу зацікавленість українських муніципалітетів у впровадженні міжнародних стандартів прозорості та громадської участі.

Повномасштабне російське вторгнення не зупинило участь України в програмі OGP Local, а навпаки — актуалізувало потребу в прозорості, особливо у сфері реконструкції та відновлення. У жовтні 2022 року в Римі було підписано Меморандум про взаєморозуміння між Конгресом місцевих та регіональних влад Ради Європи, Open Government Partnership та Асоціацією міст України. Цей документ визначив рамки поглибленої співпраці, подальшого просування спільного створення кращих місцевих політик та обміну інструментами й ресурсами.

Шостий національний план дій України на 2023-2025 роки включає зобов'язання щодо прозорості процесів відновлення, гармонізації з законодавством ЄС та відновлення доступу до інформації. Особливо цінними визнано зобов'язання щодо цифрового інструменту управління реконструкцією та відкритих даних через їхній високий потенціал у зменшенні корупції в проєктах відновлення.

У квітні 2024 року до програми приєдналися три нові українські учасники: Київ та консорціум Оржиця-Звягель. Відбір здійснювався із 138 заявок, серед яких обрано 55 фіналістів. У грудні 2024 та січні 2025 року Конгрес місцевих та регіональних влад Ради Європи надав підтримку у фіналізації їхніх перших дворічних планів дій щодо відкритого врядування. Київський план дій на 2025-2026 роки передбачає розширення цифрових платформ для публічних консультацій, розширення мережі публічних просторів Vcentri HUB, розвиток громадянської освіти для молоді та збільшення доступу до публічних даних.

План дій Звягеля був розроблений паралельно з проведенням першої в Україні Громадської Асамблеї в умовах воєнного стану. Консорціум Оржиця-Звягель створив форум, який активно брав участь у спільній розробці Плану дій через стратегічну сесію 10 жовтня 2024 року та координаційну зустріч 14 листопада 2024 року. План дій включає зобов'язання щодо молодіжної політики, підтримки ветеранів та впровадження шкільного партисипаторного бюджету.

У лютому 2025 року відбулася зустріч, під час якої муніципалітети Києва, Оржиці та Звягеля презентували свої нові плани дій, тоді як Хмельницький, Тернопіль і Вінниця описали вже впроваджені ініціативи та поділилися отриманими уроками і кращими практиками. Цей обмін досвідом між новими та досвідченими учасниками програми створює основу для масштабування кращих практик відкритого врядування по всій Україні.

Попри надзвичайні виклики воєнного часу, українські громади продовжують демонструвати відданість принципам відкритого врядування. Розширення кола учасників OGP Local з трьох до шести міст, розробка амбітних планів дій, впровадження інноваційних інструментів участі та активна співпраця з міжнародними партнерами свідчать про те, що демократичні процеси в Україні не лише виживають під час війни, а й розвиваються, закладаючи міцний фундамент для повоєнної відбудови країни на засадах прозорості, підзвітності та активної участі громадян.

Разом із тим, розвиток громадської участі супроводжується низкою викликів. Насамперед це обмеження, пов'язані з воєнним станом, коли традиційні форми публічних заходів не завжди можливі. Додатковим фактором є високе навантаження на органи влади та обмежені фінансові ресурси. Певні труднощі виникають із залученням ВПО, які в окремих випадках юридично не можуть брати участь у бюджеті участі через відсутність місцевої реєстрації. Окремою проблемою є втома громадян від воєнного стану, що знижує їхню активність у громадському житті.

Проте попри ці фактори, громади демонструють високу спроможність адаптуватися, створюють нові інструменти та механізми, залучають міжнародних партнерів і впроваджують інноваційні підходи до взаємодії.

Таким чином, громадська участь у місцевому самоврядуванні після 2022 року стала важливою умовою не лише демократичності, а й життєстійкості громад. Розвиток інструментів прозорості, бюджету участі, відкритих даних, цифрових сервісів, консультацій та партнерств з громадянським суспільством формує нову якість публічного управління. Ці практики закладають підґрунтя

для повоєнного відновлення та модернізації України, де місцеве самоврядування виступає не лише адміністративною інституцією, а й простором співтворення, взаємодії та солідарності між громадою та владою.

РОЗДІЛ 3.

ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ УЧАСТІ ГРОМАДЯН У МІСЦЕВМУ САМОВРЯДУВАННІ ЛОЗІВСЬКОЇ ГРОМАДИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ

3.1 Специфіка використання механізмів громадської участі

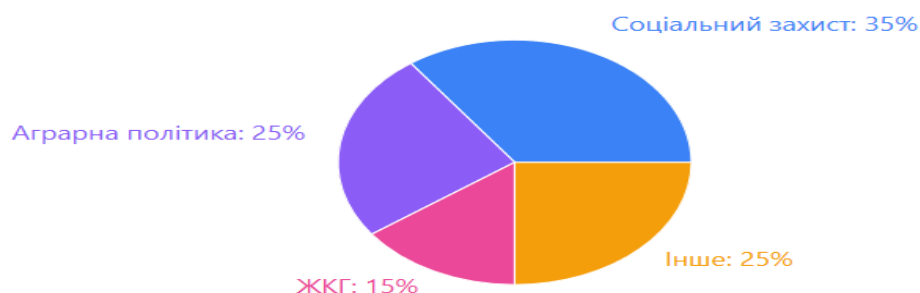
Повномасштабна війна, що розпочалася в Україні у 2022 році, суттєво трансформувала можливості та практики громадської участі на місцевому рівні. Лозівська міська територіальна громада, розташована у прифронтовій зоні Харківської області, зіткнулася з численними обмеженнями, пов'язаними як із небезпекою для життя мешканців, так і зі зміною організації управління під час воєнного стану. За таких умов традиційні форми громадської участі – публічні збори, загальноміські слухання, відкриті форуми та інші масові заходи – стали майже недосяжними або ризикованими. Заборона на масові зібрання, комендантська година, необхідність укриттів, загрози обстрілів та постійна нестабільність електропостачання ускладнили звичні канали участі населення. Водночас держава була вимушена централізувати прийняття окремих рішень, що тимчасово знизило автономію органів місцевого самоврядування. Усе це вплинуло на те, що громада мала переглянути підходи до взаємодії з населенням та суттєво змінити інструментарій залучення громадян.

Окремим викликом стали логістичні труднощі та зниження мобільності населення. Порушені транспортні маршрути, нестача пального, обмеження пересування у певні години доби, а також велика кількість внутрішньо переміщених осіб призвели до зменшення можливості громадян брати участь у процесах прийняття рішень у звичному режимі. Важливо зазначити, що через перебої електромереж та інтернету навіть перехід на цифрові інструменти участі не завжди був ефективним, адже доступ до онлайн-сервісів став нерівномірним. Попри це, громада змогла адаптуватися, зберігши низку

механізмів громадської участі та навіть підсилюючи їхню роль у складних умовах воєнного часу.

Серед усіх інструментів найпотужнішим та найбільш стабільним каналом взаємодії між громадянами та владою залишаються звернення громадян (див. Рис 3.1). У Лозівській міській територіальній громаді цей механізм демонструє найвищу ефективність і стабільність, оскільки його можна реалізувати індивідуально, дистанційно та у будь-який час, що є критично важливим в умовах небезпеки. У 2024 році громада отримала 10 216 звернень, із яких значну частину становили питання соціального захисту, допомоги вразливим категоріям населення, оформлення державних виплат і компенсацій. Помітним є зростання звернень щодо аграрної та земельної політики – на 81%, що пов'язано з намаганням жителів впорядкувати земельні питання, отримати роз'яснення щодо законодавчих змін або захистити свої майнові права. Водночас кількість звернень у сфері житлово-комунального господарства зменшилася на 58%, що частково пояснюється зміною пріоритетів жителів у кризовій ситуації. За підсумками року, понад 2 394 заяви було вирішено позитивно, більш ніж 7 700 заявникам надано офіційні роз'яснення, а 400 осіб отримали матеріальну допомогу. Це свідчить про те, що система опрацювання звернень працює ефективно та залишається доступною навіть у надзвичайних умовах.

Структура звернень за категоріями

 Зростання на 81% звернень з аграрних питань

Рисунок 3.1 – Аналіз звернень громадян

Важливою складовою громадської участі у Лозівській громаді є діяльність консультативно-дорадчих органів, які зберегли та навіть посилили свою роль у період війни. У громаді функціонує 18 дорадчих органів у сфері соціального захисту, у роботі яких беруть участь представники громадських організацій, волонтерських об'єднань, фахівці та активні мешканці. Найбільш активними виявилися органи, пов'язані з підтримкою внутрішньо переміщених осіб, а також комісія з надання компенсацій за пошкоджене майно. Остання особливо важлива, оскільки значна частина жителів громади зазнала збитків унаслідок обстрілів. Комісія розглянула 633 заяви, ухвалила 445 рішень та забезпечила нарахування компенсацій на понад 26,384 млн грн. Третина складу цієї комісії представлена громадськими організаціями, що підвищує прозорість та легітимність ухвалюваних рішень. Такий формат дорадчих органів компенсує неможливість проведення масових обговорень та дозволяє громадянам впливати на рішення через представницькі механізми.

Одним із ключових напрямів, де громада активно залучає мешканців, є участь у стратегічному плануванні. Незважаючи на війну, у Лозівській громаді продовжується робота над стратегічними документами. Серед них – Стратегія розвитку громади 2025–2027 [42] років, Концепція інтегрованого розвитку до 2035 року та Комплексний план просторового розвитку. Усі ці документи готуються із залученням громадськості, зокрема через опитування, робочі групи, стратегічні сесії, онлайн-консультації. У розділі 1.13 Стратегії розвитку відзначено активне використання анкетувань для виявлення потреб населення. Показовим є приклад стратегічної сесії зі створення Комплексного плану 25 жовтня 2024 року, у якій брали участь волонтери, діячі культури, медики, молодь, підприємці, науковці та представники інфраструктурних сфер. Для тих, хто не мав можливості бути присутнім фізично, забезпечили онлайн-підключення, що дозволило зберегти інклюзивність і доступність процесу.

Війна суттєво підштовхнула громаду до активнішого використання цифрових каналів комунікації. Незважаючи на перебої з електроенергією, громада підтримує функціонування офіційного сайту, що дозволяє подавати звернення онлайн. Активно використовуються і соціальні мережі – Facebook, Instagram, Telegram. Опитування мешканців, проведене під час підготовки Стратегії розвитку, засвідчило, що саме соціальні мережі є основним джерелом інформації для жителів громади. Це свідчить про зміщення акцентів у напрямку цифрової взаємодії, що також є одним із проявів адаптації громади до умов війни.

Важливим елементом механізмів участі є діяльність Молодіжної ради та Ради безбар'єрності, які надають можливість враховувати потреби молоді, людей з інвалідністю та маломобільних груп населення. У період активних бойових дій та після них кількість осіб, які мають інвалідність або потребують додаткової підтримки, суттєво зростає, що робить діяльність таких інституцій ще більш актуальною. Молодіжна рада сприяє залученню молодих людей до процесів прийняття рішень, формує їхню активну громадянську позицію та ініціює проекти, спрямовані на поліпшення життя громади. Рада безбар'єрності, у свою чергу, допомагає забезпечити інклюзивність, рівний доступ до послуг та врахування інтересів людей із додатковими потребами.

Велике значення для розвитку громадської участі має діяльність громадських організацій, благодійних фондів та соціальних ініціатив. За даними Стратегії, такі структури активно організовують події, спрямовані на психологічну підтримку населення, роботу з дітьми й молоддю, допомогу ВПО, військовим та їхнім сім'ям. Понад 3000 осіб у громаді були залучені до таких соціальних активностей протягом року. Хоча не всі ці заходи спрямовані безпосередньо на управлінські рішення, їхня роль у формуванні солідарності, соціального капіталу та довіри між членами громади є надзвичайно значущою. Саме соціальна згуртованість дозволяє підтримувати стійкість громади в умовах кризи.

Рівень довіри населення до влади у Лозівській громаді залишається високим, що є важливим інституційним ресурсом (див. Рис 3.2). За результатами опитувань, понад 90% мешканців позитивно або нейтрально оцінюють взаємодію з органами місцевого самоврядування. Значна частина респондентів відзначає активну підтримку Збройних Сил України з боку влади (66%) та допомогу внутрішньо переміщеним особам (57%). Такий рівень довіри створює сприятливе середовище для розвитку громадської участі та реалізації різних форм взаємодії між владою та громадою.

Як би ви оцінили взаємодію місцевої влади з мешканцями Лозівської громади? (Від 1 до 5, – дуже добре)

1,019 відповідей

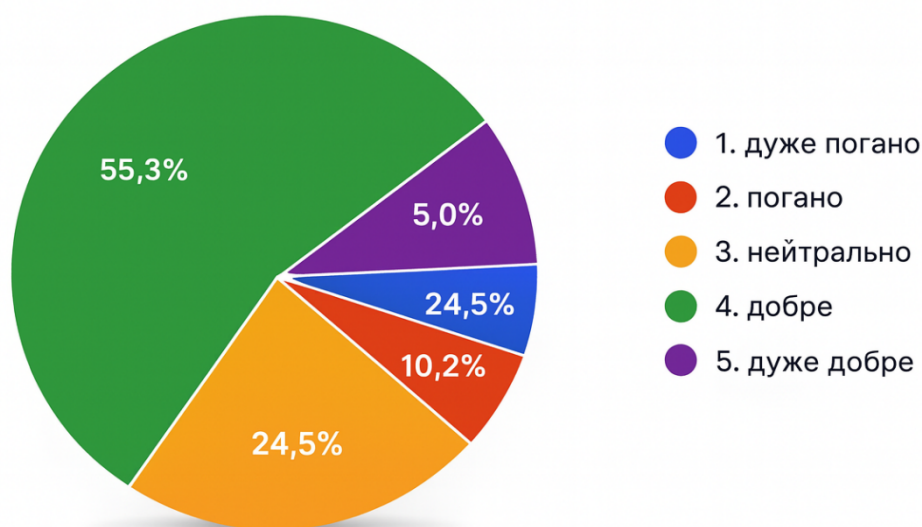

Рисунок 3.2 – Рівень довіри населення Лозівської громади до влади

Разом з тим існують і суттєві проблеми, що стримують розвиток громадської участі. SWOT-аналіз Стратегії прямо вказує на низький рівень громадської активності як слабку сторону громади. Частина населення залишається пасивною, не виявляє готовності брати участь у консультаціях, обговореннях або ініціативах. До цього додається низький рівень цифровізації

управління, що ускладнює використання дистанційних форм участі, особливо у віддалених селах. Соціально-просторова нерівність між містом і селами зберігається та впливає на рівень обізнаності та залученості мешканців віддалених територій. Вплив війни теж не можна недооцінювати: велика кількість ВПО (13 535 осіб), руйнування інфраструктури, нестабільність електропостачання та загрози для безпеки значно обмежують доступність участі.

Попри всі виклики, Лозівська громада демонструє позитивні інституційні зрушення. Transparency International Ukraine відзначила її як приклад [44] відкритості й прозорості у прифронтових умовах. Аналітичний центр «Обсерваторія демократії» визнав [1] громаду однією з лідерів за доступністю бюджетної інформації серед громад Харківської області. Це свідчить про послідовність влади у розвитку прозорих механізмів управління.

Загалом Лозівська міська територіальна громада [21] демонструє один із прикладів адаптації механізмів громадської участі до умов війни. Вона зберегла інституційну структуру, розвинула цифрові засоби комунікації, забезпечила представництво різних соціальних груп та підтримала високий рівень довіри населення. Найефективнішими інструментами залишаються звернення громадян, робота дорадчих органів, участь у стратегічному плануванні, онлайн-комунікація та діяльність представницьких органів, таких як Молодіжна рада та Рада безбар'єрності. Бар'єри участі пов'язані переважно з зовнішніми умовами – безпековими ризиками, низькою цифровізацією у селах, логістичними та інфраструктурними обмеженнями, а також загальним зниженням активності частини населення. Однак загальна тенденція свідчить про стійкість та ефективність механізмів участі, що дозволяє громаді підтримувати демократичні процеси навіть у надзвичайних умовах.

3.2 Сприяння участі громадян у процесах місцевого управління

Ефективна громадська участь є ключовим чинником демократичного розвитку українських громад, особливо в умовах воєнного стану та тривалих процесів відновлення держави. Участь громадян сьогодні вже не є лише інструментом комунікації між владою та населенням — вона перетворюється на фундаментальний елемент системи місцевого управління. Зростання суспільного запиту на прозорість, підзвітність та інклюзивність органів місцевого самоврядування створює потребу в систематизації практик участі, формалізації механізмів залучення мешканців та створенні стійких інструментів взаємодії.

Дорожня карта з відкритого урядування на місцевому рівні в Україні стане практичним інструментом реалізації цих принципів. Документ був напрацьований у серпні 2025 року під час засідань фокус-груп за участі міжнародних експертів та Асоціації міст України. У процесі розробки активну участь взяли громади, серед яких Лозівська міська територіальна громада. Вона долучилася до робочої групи як переможниця національного відбору з відкритого урядування «Найкращі історії стійкості громад у часи війни», де представила практику комплексної взаємодії з ветеранами та отримала відзнаку Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи.

«Концепція Дорожньої Карти для Відкритого Урядування на місцевому рівні в Україні на 2026–2028 роки» [4] — це стратегічний орієнтир та робочий документ, з яким зможуть працювати усі муніципалітети України. Її наповнення ґрунтується на практичному досвіді та з урахуванням пропозицій громад. Відповідно до змісту Концепції підвищення ефективності громадської участі має ґрунтуватися на чотирьох стратегічних підходах:

1. Захист демократії — забезпечення участі громадян у прийнятті рішень, контроль за діяльністю органів влади, розвиток механізмів зворотного зв'язку, підтримка прозорості бюджетних процесів.
2. Сталий інституційний підхід — інтеграція участі мешканців у постійні регламенти, створення структурних підрозділів або команд, що

координують громадську взаємодію, розвиток міжмуніципальних платформ та спільних електронних сервісів.

3. Справедливість та інклюзивність — забезпечення рівного доступу до процесів ухвалення рішень для різних соціальних груп, зокрема внутрішньо переміщених осіб, ветеранів, людей з інвалідністю, молоді та людей похилого віку.

4. Спільнотворчі механізми — розвиток партнерської взаємодії між владою та громадянами, впровадження відкритих просторів, молодіжних платформ та практик співтворення, підвищення компетентностей обох сторін для забезпечення якісного діалогу.

У контексті воєнного стану громадська участь набуває особливого значення, оскільки тимчасові обмеження прав та свобод можуть призводити до звуження можливостей впливу населення на рішення влади. Активне залучення мешканців до визначення пріоритетів розвитку, контролю за бюджетними процесами та формування локальних нормативних актів дозволяє зберігати прозорість, запобігати закритим управлінським практикам і підтримувати довіру до органів місцевого самоврядування. Участь громадськості в умовах нестабільності також компенсує відсутність можливостей для проведення виборчих процедур, підвищує рівень відповідальності населення за стан громади та сприяє соціальній стабільності.

Інституціоналізація механізмів участі передбачає перехід від епізодичних заходів до системної, стійкої практики. Мешканці повинні бути інтегровані в стратегічні документи, регламенти та постійні процедури роботи органів місцевого самоврядування. Це стосується не лише формальних механізмів, таких як громадські слухання або електронні петиції, а й створення спеціальних структурних підрозділів та команд, що координують взаємодію з громадянами.

Важливим аспектом є розвиток партнерств та міжмуніципальних платформ, що дозволяють громадам об'єднувати ресурси, обмінюватися досвідом, створювати спільні цифрові інструменти та забезпечувати узгоджене управління платформами громадського голосування. Це особливо актуально для

невеликих громад, які не мають ресурсів для самостійного технічного забезпечення процесів участі. Використання спільних цифрових сервісів для консультацій та голосувань створює нові можливості для залучення мешканців і забезпечує сталість механізмів взаємодії.

Справедливість та інклюзивність є обов'язковими умовами ефективної участі. Необхідно враховувати специфічні потреби різних соціальних груп, зокрема людей з інвалідністю, ветеранів, молоді, внутрішньо переміщених осіб та людей похилого віку. Забезпечення рівного доступу до процесів участі потребує адаптації комунікаційних каналів, поєднання онлайн- і офлайн-форматів, а також створення безбар'єрних умов для активної участі. Особливо це актуально для громад, які відчують наслідки війни, де міграція населення та нерівномірний доступ до ресурсів можуть створювати соціальну напругу. Інклюзивність допомагає уникати маргіналізації окремих груп і формує відчуття справедливості, що є важливим чинником соціальної стабільності та готовності громадян до активного залучення в місцеве врядування.

Розвиток спільнотворення передбачає перехід від субординаційної моделі взаємодії, коли влада розглядає громадян як пасивних отримувачів послуг, до партнерської моделі, в якій мешканці разом із органами місцевого самоврядування формують політику та реалізують проекти. Це включає створення відкритих просторів для дискусій, розвиток молодіжних рад та ініціативних платформ, практики співдії та співтворення, а також активне використання цифрових інструментів для збору та узагальнення інформації. Ефективна комунікація між рівнями влади та розвиток компетентностей як представників органів влади, так і громадян (навички фасилітації, медіації та комунікації) є критичними для сталості та якості участі.

Дорожня карта створена [4] як практичний орієнтир для впровадження принципів відкритого урядування на локальному рівні. Вона ґрунтується на практичному досвіді громад, враховує пропозиції мешканців та передбачає покрокові дії для забезпечення прозорості, підзвітності та сталого розвитку

муніципалітетів. Документ включає рекомендації щодо цифровізації послуг, проведення публічних консультацій, розвитку молодіжних рад, організації громадських слухань, створення антикорупційних ініціатив та інтеграції громадської участі у стратегічні документи та регламенти органів місцевого самоврядування.

Враховуючи рекомендації «Концепції Дорожньої Карти для Відкритого Урядування на місцевому рівні в Україні на 2026–2028 роки», Лозівська громада може зробити низку практичних кроків, які дозволять підсилити участь мешканців, підвищити довіру до органів влади та інтегрувати відкритість у повсякденні управлінські процеси (див. Рис 3.3).

Резюме-план дій Лозівської громади

7 напрямків • 31 дія

Рисунок 3.3 – План покращення залучення громадськості

Першим напрямом є розвиток механізмів захисту демократії. Лозівська громада може впровадити регулярні цикли публічних консультацій і відкритих обговорень ключових рішень, зокрема при підготовці бюджету та затвердженні програм відновлення. Прикладом може стати проведення «Днів бюджету» за моделлю Хмельницького або публічне голосування за проекти, як це роблять у Тернополі в межах молодіжної програми. Створення «Календаря участі» з

фіксацією усіх запланованих консультацій, слухань та зустрічей забезпечить передбачуваність процесу для мешканців. Додатково можна розвинути систему зворотного зв'язку через централізований портал або чат-бот, подібно до сумського «15-80», де жителі можуть оперативно подавати звернення й отримувати відповіді. Лозова також може започаткувати практику щомісячних звітів про звернення мешканців, оприлюднюючи не лише їх кількість, а й статус виконання — подібну модель уже застосовує Київ у системі «Київ Цифровий».

Другий ключовий блок стосується інституційної сталості. Для цього Лозівська громада може створити окремий підрозділ або ввести посаду, відповідального за координацію консультацій, аналіз звернень, проведення навчань і розвиток інструментів участі. Подібна практика довела ефективність у громадах OGP Local — зокрема у Звягелі та Оржиці, де інституційні команди стали ядром сталих змін. Також доцільно інтегрувати вимоги участі в стратегічні документи Лозівської громади, оновивши регламент виконкому, положення про порядок розробки програм розвитку та Статут громади. Окремим напрямком має стати приєднання Лозової до міжмуніципальних платформ спільних цифрових рішень, подібних до ініціатив 12 прифронтових громад, які спільно розробляють статути та платформи для консультацій. Це дозволить зменшити фінансове навантаження і забезпечити доступ до якісних ІТ-продуктів.

Третім важливим підходом є інклюзивність та справедливість. Лозова, як громада, що активно працює з ветеранами та має позитивний досвід взаємодії у цій сфері, може розширити інклюзивні практики, адаптуючи консультації і матеріали для різних груп. Це включає доступні тексти, аудіовізуальні формати, сурдопереклад, адаптовані матеріали для людей старшого віку та осіб із порушеннями зору. На рівні інфраструктури громада може створити карту доступності громадських просторів, використовуючи приклади Києва, Житомира чи Славутича. У 2025 році в Лозовій уже працювали ініціативи підтримки ветеранів, тому на їх основі можна розгорнути окремі консультаційні платформи для ВПО, сімей військових та людей із інвалідністю. Також доречно

запровадити виїзні консультаційні сесії у старостинських округах — така практика добре себе зарекомендувала в малих громадах Фастівського та Оржицького формату.

Четвертий напрям — розвиток спільнотворення. У Лозовій вже активно працюють молодіжні та ветеранські ініціативи, а отже громада може створити «спільнотворчий хаб» на основі бібліотеки, молодіжного центру або іншого доступного простору. Приклади Києва (мережа VCENTRI Hub), Дунаївців («ANTHILL») чи Балаклії (CUBE Youth Hub) демонструють, що ці простори здатні стати осередками діалогу між владою та мешканцями. У хабах можуть проводитися «відкриті вечори рішень», тематичні зустрічі, публічні панелі та навчальні тренінги, у тому числі з фасилітації, медіації та громадського контролю. Лозова може також впровадити молодіжний бюджет участі за прикладом Звягеля та Чугуєва, створивши можливість для підлітків і студентів впливати на розвиток громади.

Цифровізація також має стати одним із ключових напрямів. Лозівська громада може інтегрувати на своєму сайті платформу для електронних консультацій та опитувань, подібну до модулів «e-dem» або місцевих платформ, що використовуються в Тернополі чи Києві. Додатково варто створити інтерактивну мапу проблем, де мешканці зможуть позначати питання благоустрою чи безпеки, як це реалізовано у Львові та Вінниці. Суттєвим кроком стане запуск цифрової панелі відкритих даних, яка включатиме інформацію про бюджет, діяльність комунальних підприємств, ремонтні роботи та використання міжнародної допомоги — цей механізм довів ефективність у громадах, що відновлюються після бойових дій.

Для підвищення ефективності участі Лозова може запровадити систематичні соціологічні дослідження — короткі регулярні опитування, тематичні фокус-групи, а також створення власного «індексу участі», який буде вимірювати динаміку залучення різних груп. Такий підхід вже використовується у громадах, що беруть участь у програмах Ради Європи, зокрема у Фастові та Більшівцях.

Не менш важливим є розширення партнерств. Лозова може поглибити співпрацю з університетськими центрами, громадськими організаціями та іншими громадами. Така співпраця дозволить отримувати експертну підтримку, навчальні ресурси та інноваційні методики роботи з мешканцями. Кооперація з громадами, що вже мають напрацьовані IT-рішення або успішні моделі консультацій (Звягель, Тернопіль, Полтава), дозволить Лозовій скоротити витрати та прискорити впровадження нових практик.

Таким чином, реалізація цих практичних кроків забезпечить для Лозівської територіальної громади системне підсилення громадської участі, перехід до стійких інституційних моделей співпраці з населенням та зміцнення довіри в умовах воєнного стану. Впровадження інклюзивних, цифрових та спільнотворчих інструментів дозволить громаді стати прикладом ефективного відкритого врядування та одним з лідерів національних ініціатив у сфері демократії участі.

3.3 Роль офіційного вебсайту Лозівської громади в системі електронної взаємодії влади та громадян

В умовах цифровізації публічного управління офіційний веб-сайт органу місцевого самоврядування виступає ключовим інструментом забезпечення відкритості влади, доступу громадян до публічної інформації та реалізації принципів електронного врядування. Для Лозівської територіальної громади офіційний веб-сайт міської ради залишається основною цифровою платформою взаємодії з населенням, через яку мешканці отримують інформацію про діяльність органів місцевого самоврядування, можуть скористатися адміністративними послугами та реалізувати своє право на участь у місцевому самоврядуванні.

Значення офіційного веб-сайту як комунікаційного каналу особливо зросло в контексті реформи децентралізації та розширення повноважень

територіальних громад. Саме через веб-сайт громадяни мають можливість ознайомитися з рішеннями місцевої влади, бюджетними документами, планами розвитку громади, а також взяти участь у обговоренні проектів рішень та ініціювати електронні петиції. Водночас ефективність цього інструменту наряду залежить від повноти, актуальності та доступності розміщеної інформації, зручності навігації та наявності інтерактивних сервісів для громадян.

Для комплексного аналізу функціональності та інформаційного наповнення офіційного веб-сайту Лозівської міської ради було проведено оцінювання за спеціально розробленою методикою, що охоплює ключові аспекти електронного урядування на місцевому рівні. Оцінювання проводилося у період з серпня 2025 року по вересень 2025 року, тривало приблизно 4 тижні, — шляхом експертного аналізу веб-сайту відповідно до розроблених критеріїв. Оцінка здійснювалася за п'ятьма основними категоріями, які відображають різні аспекти функціонування веб-сайту як інструменту взаємодії влади та громадян. Наочно це представлено в Додатку Б в Таблиці Б.1

Перша категорія «Інформація щодо діяльності ОМС» включає 47 показників, що характеризують повноту розміщення базової інформації про структуру, повноваження та діяльність органів місцевого самоврядування. Друга категорія оцінює наявність інформації про інфраструктуру та життєдіяльність міста (7 показників). Третя категорія «Рекомендовані до розміщення документи» охоплює 32 показники, що стосуються оприлюднення нормативно-правових актів, планових та звітних документів. Четверта категорія «Зручність користування веб-сайтом» аналізує технічні та ергономічні характеристики сайту (8 показників). П'ята категорія присвячена оцінці доступності адміністративних послуг через веб-сайт (12 показників). Окремо оцінювалися інструменти електронної партисипації [20], доступу до публічної інформації та впровадження відкритих даних.

Кожен показник оцінювався за шкалою від 0 до 3 балів залежно від повноти представлення відповідної інформації або функціональності: 3 бали –

повна/наявна інформація, 1-2 бали – неповна інформація, 0 балів – відсутня інформація. Максимально можлива оцінка за всіма категоріями становить приблизно 250-270 балів, що дозволяє об'єктивно визначити рівень розвитку веб-сайту як платформи електронної взаємодії.

За результатами проведеного аналізу офіційний веб-сайт Лозівської міської ради [21] демонструє достатньо високий рівень інформаційного наповнення в окремих категоріях, що свідчить про розуміння місцевою владою важливості відкритості та прозорості діяльності. Загальна оцінка становить 156 балів, що складає приблизно 60% від максимально можливого результату.

Найвищу оцінку отримала категорія «Інформація щодо діяльності ОМС» – 67 балів із можливих 86. Це свідчить про те, що сайт забезпечує громадян базовою інформацією про структуру та функціонування органів місцевого самоврядування. Зокрема, на веб-сайті повністю представлена контактна інформація міської ради (3 бали), включаючи місцезнаходження, поштову адресу, номери телефонів та адреси електронної пошти. Детально розміщена інформація про міського голову: контактні дані приймальні (3 бали), біографічні відомості (3 бали), що включають дату народження, освіту, досвід роботи, сімейний стан та фото. Також у повному обсязі оприлюднено перелік повноважень міського голови (3 бали), що дозволяє громадянам розуміти межі компетенції цієї посадової особи.

Важливою перевагою є наявність на сайті загальних правил роботи установи та правил внутрішнього трудового розпорядку (3 бали), що сприяє прозорості функціонування апарату управління. Розміщено інформацію про графік прийому громадян депутатами (3 бали), що створює передумови для безпосередньої комунікації жителів громади з народними обранцями. Повністю представлена інформація про місцезнаходження, контакти та режим роботи секретаріату міської ради (3 бали), що полегшує доступ громадян до адміністративних процедур.

Значною перевагою є детальне висвітлення інформації про виконавчі органи міської ради – їх перелік, структура, місце розташування та режим

роботи оцінені в 3 бали. Це саме стосується комунальних підприємств та закладів соціальної сфери (3 бали), що надають послуги населенню. На сайті розміщено відомості про керівників, номери телефонів та розпорядок роботи лікувальних, оздоровчих установ, дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів, що є важливою практичною інформацією для мешканців громади.

Позитивно слід оцінити наявність інформації про механізми громадської участі – на сайті розміщено відомості про процедури, за допомогою яких громадськість може представляти свої інтереси або впливати на реалізацію повноважень органів влади (3 бали). Оприлюднено оголошення про наміри передати комунальне майно в оренду (3 бали) та перелік майна, що може бути передане в оренду (3 бали), що забезпечує прозорість управління комунальною власністю.

У категорії «Рекомендовані до розміщення документи» веб-сайт отримав 43 бали, що становить близько 67% від можливого максимуму. Сильною стороною є повне оприлюднення розпоряджень міського голови (3 бали), рішень виконавчого комітету (3 бали) та рішень міської ради (3 бали). Це забезпечує доступ громадян до актуальних нормативних рішень органів місцевого самоврядування. На сайті розміщено проекти рішень виконкому (3 бали) та міської ради (3 бали), а також порядок денний засідань ради (3 бали), що створює можливості для громадської участі в обговоренні управлінських рішень на стадії їх підготовки.

Щодо доступу до адміністративних послуг, веб-сайт отримав 19 балів із 36 можливих. Позитивним є те, що повністю представлена контактна інформація Центру надання адміністративних послуг (3 бали), режим його роботи (3 бали), а також перелік та опис адміністративних послуг (3 бали). Наявні інформаційні картки адмінпослуг (3 бали) та можливість надіслати лист до ЦНАП електронною поштою для отримання консультації (3 бали). Розміщено інформацію про розташування місць, де надаються необхідні форми та бланки (3 бали).

Категорія «Зручність користування веб-сайтом» отримала 6 балів із 8 можливих, що свідчить про загалом зручну навігацію. На сайті наявна мапа сайту (1 бал), мобільна версія (1 бал), версія для слабозорих (1 бал), можливість повернення на головну сторінку з будь-якої сторінки (1 бал), меню навігації на кожній сторінці (1 бал) та багатомовна версія (1 бал). Ці технічні рішення забезпечують доступність сайту для різних категорій користувачів.

У сфері електронної партисипації позитивним є наявність форми подання електронних звернень (1 бал), оприлюднення статистики звернень громадян (1 бал), проведення онлайн-опитувань (1 бал), зв'язок з соціальними мережами (1 бал) та можливість перегляду онлайн-трансляцій засідань міської ради (1 бал). Забезпечено технічну можливість подання електронних петицій (1 бал), хоча цей механізм потребує подальшого розвитку.

Незважаючи на виявлені переваги, аналіз виявив суттєві недоліки в інформаційному наповненні та функціональності веб-сайту, які обмежують його ефективність як платформи електронної взаємодії з громадськістю.

Проблемою є відсутність на сайті декларацій про майно та доходи посадових осіб. Відсутність цієї інформації не дозволяє громадянам напряду здійснювати громадський контроль за доброчесністю народних обранців та посадових осіб.

Не розміщено графік прийому громадян міським головою (0 балів) та його заступниками (0 балів), що ускладнює можливості безпосередньої комунікації жителів громади з керівництвом міста. Серйозним недоліком є відсутність річного плану закупівель та змін до нього (0 балів), що не дозволяє громадськості контролювати планування видатків бюджетних коштів.

У категорії «Рекомендовані до розміщення документи» виявлено відсутність стратегічного плану розвитку міста (0 балів), що є ключовим документом для середньострокового та довгострокового планування. Не розміщено плани роботи та розклад засідань комісій міської ради (0 балів), висновки та рекомендації комісій (0 балів), звіти депутатських комісій про роботу (0 балів), звіт про відстеження результативності регуляторних актів (0

балів). Ця інформація є важливою для розуміння процесу підготовки рішень ради та оцінки ефективності роботи депутатського корпусу.

Щодо доступу до адміністративних послуг, критичною проблемою є відсутність можливості подати заяву та документи для отримання адмінпослуги онлайн або здійснити запис до електронної черги (0 балів). Немає можливості відслідкувати стан опрацювання заяви (0 балів), завантажити бланки заяв на отримання адмінпослуг (0 балів) та форми документів дозвільного характеру (0 балів). Відсутні інструменти електронної реєстрації до дошкільних навчальних закладів (0 балів). Ці недоліки свідчать про те, що веб-сайт виконує переважно інформаційну функцію, а не функцію надання електронних послуг, що не відповідає сучасним стандартам електронного урядування.

У сфері електронної партисипації проблемним є відсутність онлайн-приймальні міського голови (0 балів), можливості коментувати новини (0 балів), обговорювати проекти актів міської ради (0 балів), комунікативної платформи для зв'язку з диспетчерською службою в режимі реального часу (0 балів) та можливості зв'язатися з адміністратором сайту (0 балів). Хоча існує можливість подати електронну петицію, на сайті відсутні відповіді на електронні петиції (0 балів) та Положення про електронні петиції (0 балів), що фактично робить цей інструмент неробочим.

Щодо доступу до публічної інформації, не оприлюднено інформацію про систему обліку публічної інформації (0 балів), порядок складання та подання запитів (0 балів), звіти про задоволення запитів на інформацію (0 балів). Це знижує прозорість процедур доступу до публічної інформації та ускладнює реалізацію громадянами відповідного конституційного права.

Найгіршу оцінку отримала категорія «Відкриті дані» – 0 балів. На веб-сайті відсутня рубрика «Відкриті дані» (0 балів), реєстр відкритих даних (0 балів) та посилання на портал data.gov.ua

Технічні недоліки включають відсутність пошуку по сайту (0 балів) та можливості пошуку інформації за тегами (0 балів), що ускладнює навігацію та

пошук необхідної інформації користувачами, особливо на великих за обсягом веб-сайтах органів місцевого самоврядування.

Проведений аналіз свідчить, що офіційний вебсайт Лозівської міської ради, залишаючись основною цифровою платформою взаємодії з громадськістю, характеризується неоднорідним рівнем розвитку різних функціональних напрямків. Маючи достатньо повне інформаційне наповнення щодо базових аспектів діяльності органів місцевого самоврядування (67 балів із 86 можливих) та задовільний рівень зручності користування (6 балів із 8), сайт демонструє критично низькі показники в сферах електронних послуг, електронної партисипації та відкритих даних.

Пріоритетними напрямками удосконалення веб-сайту мають стати: по-перше, забезпечення повного оприлюднення декларацій посадових осіб та депутатів відповідно до вимог антикорупційного законодавства; по-друге, впровадження функціоналу електронних послуг, включаючи можливість онлайн-подання заяв, відстеження їх статусу та електронної реєстрації до дошкільних закладів; по-третє, створення повноцінної системи електронної участі громадян через запровадження онлайн-приймальні, платформ для обговорення проектів рішень та ефективної системи електронних петицій з обов'язковим оприлюдненням обґрунтованих відповідей.

Удосконалення потребують також технічні характеристики сайту – необхідне впровадження повнотекстового пошуку та системи тегування, що суттєво полегшить користувачам пошук необхідної інформації. Важливим є забезпечення повноти оприлюднення планових та звітних документів, зокрема стратегічного плану розвитку, планів роботи комісій ради, звітів про виконання програм та використання бюджетних коштів.

Додатково до вже визначених напрямів удосконалення вебсайту Лозівської міської ради доцільним є запровадження низки інших інструментів, здатних суттєво підвищити якість електронної взаємодії між владою та громадянами. Передусім потребує покращення структура сайту, яка має стати більш логічною, інтуїтивною та орієнтованою на потреби різних груп

користувачів. Доцільно створити окремі тематичні розділи, такі як «Громадянам», «Бізнесу», «Освіта», «Соціальний захист», що дозволило б користувачам швидко знаходити необхідну інформацію. Важливим кроком також є впровадження навігаційних елементів на кшталт «breadcrumbs», які суттєво полегшать орієнтування на сайті та зменшать кількість кліків для доступу до цільових сторінок.

Розвиток інтерактивності сайту є ще одним важливим аспектом. Рекомендовано запровадити сучасні комунікаційні інструменти, такі як чат-боти у популярних месенджерах, інтерактивні карти об'єктів інфраструктури та системи push-сповіщень для оперативного інформування мешканців про зміни у графіках роботи установ, аварійні ситуації або важливі події громади. Запровадження динамічних розділів із поширеними питаннями та відповідями, а також створення можливості залишати коментарі або пропозиції до новин і рішень підвищить рівень діалогу між владою та громадськістю.

У межах підвищення прозорості діяльності органів місцевого самоврядування важливо забезпечити не лише публікацію рішень та протоколів, а й формування системного архіву зі зручною фільтрацією за датою, тематикою чи авторством документів. Доцільним буде також оприлюднення відеозаписів засідань виконавчого комітету, що дозволить громадянам більш глибоко розуміти процеси прийняття рішень. Окремої уваги потребує блок закупівель – інтеграція з платформами ProZorro та Dozorro, створення наочних дашбордів, що відображають перебіг процедур, значно підвищить відкритість використання бюджетних коштів.

Доступність вебсайту повинна відповідати сучасним міжнародним стандартам. Окрім наявної версії для людей зі слабким зором, варто передбачити розширені інструменти інклюзивності: озвучення текстів, покращену контрастність дизайну, адаптовані сторінки для людей з когнітивними порушеннями. Це забезпечить рівні можливості для всіх груп користувачів.

У сфері розвитку електронних послуг доцільно запровадити «особистий кабінет мешканця», через який громадяни зможуть подавати звернення, заяви, отримувати результати послуг та відстежувати стан їх опрацювання. Інтеграція з порталом «Дія» спростить авторизацію та скоротить час заповнення документів. Важливим є також забезпечення можливості автоматичного формування типових довідок, оформлення дозвільних документів у сфері підприємництва та здійснення онлайн-оплати комунальних послуг. Такі зміни перетворять вебсайт на повноцінний сервісний центр громади.

Не менш значущим є розвиток інструментів електронної демократії. Запровадження електронних консультацій з аналітичними матеріалами, варіантами рішень та можливістю коментування дозволить громадянам брати участь у підготовці управлінських рішень. Публічний календар подій влади, включно із засіданнями комісій і зустрічами депутатів, забезпечить системність інформування. Можливість переглядати статистику діяльності депутатів – відвідуваність засідань, результати голосувань – посилить громадський контроль. Система електронних петицій потребує не лише оновлення дизайну, а й забезпечення регулярного оприлюднення відповідей, можливості фільтрації та нагадувань про актуальні ініціативи.

Одним із стратегічних напрямів має стати розвиток відкритих даних. Доцільно створити спеціальну рубрику з дашбордами бюджету, фінансових показників, соціальних та демографічних даних. Набори відкритих даних мають оновлюватися автоматично, у різних форматах, що дозволить громадським активістам, журналістам та дослідникам ефективно використовувати ці дані у власних аналітичних продуктах.

Особливу увагу необхідно приділити комунікаційній політиці сайту. Створення медіабібліотеки з фото- та відеоматеріалами, покращення якості новин через використання інфографіки та коротких аналітичних дайджестів сприятимуть підвищенню довіри до органів влади. Комунальні підприємства громади можуть отримати власні інформаційні сторінки або блоги для оперативного інформування населення про свою діяльність.

Технічна модернізація сайту повинна включати перехід на сучасну систему управління контентом із підтримкою API, оптимізацію швидкості завантаження сторінок, регулярне тестування безпеки та виконання резервного копіювання. Окремим напрямом може стати розвиток спеціалізованих сервісів для молоді, ветеранів, внутрішньо переміщених осіб та інших груп населення, що потребують адаптованої інформації.

Таким чином, додаткові пропозиції модернізації вебсайту Лозівської міської ради охоплюють широкий спектр управлінських, технічних та комунікаційних аспектів, спрямованих на перетворення ресурсу на сучасну, зручну та ефективну платформу електронного врядування та взаємодії між владою і громадою. Реалізація цих рекомендацій сприятиме підвищенню прозорості діяльності місцевої влади, покращенню доступу до послуг і створенню умов для зміцнення довіри громадян до органів місцевого самоврядування.

ВИСНОВКИ

За результатами виконання кваліфікаційної роботи було здійснено комплексний науковий аналіз теоретичних, правових, організаційних та практичних аспектів взаємодії органів публічної влади з громадськістю під час прийняття управлінських рішень в умовах воєнного стану. На основі поставленої мети та визначених завдань сформульовано такі розгорнуті висновки.

1. Встановлено фундаментальні теоретичні засади партисипативної демократії та з'ясовано їхню еволюцію від класичних підходів до сучасних концепцій інклюзивного врядування. У ході дослідження поглиблено показано, що партисипативна демократія є не лише механізмом участі громадян у виробленні рішень, а й особливою філософією політичної взаємодії, яка ґрунтується на рівності, взаємній відповідальності та партнерстві. Узагальнення праць Аристотеля [3], Руссо, Міля, Пейтмен, Габермаса та Фунга дозволило сформувати цілісне наукове бачення того, що сучасна участь громадськості виходить за межі традиційних форм консультацій та передбачає активну, усвідомлену та інклюзивну співучасть різних соціальних груп у формуванні публічної політики. Доведено, що ці теоретичні положення залишаються актуальними навіть в умовах надзвичайних обставин, зокрема воєнного стану.

2. Узагальнено сучасні підходи і моделі взаємодії органів публічної влади з громадськістю та **оцінено** їх відповідність викликам воєнного часу. Встановлено, що система взаємодії влади з громадянами в Україні до початку повномасштабної війни мала достатній набір інструментів і механізмів, включно з громадськими слуханнями, електронними петиціями, консультаціями, дорадчими органами та практиками електронної демократії. У період війни ці механізми не лише зберегли актуальність, а й зазнали трансформації. Роль цифрових інструментів суттєво посилилася, а волонтерські мережі стали одним із головних каналів горизонтальної комунікації. Доведено, що сучасні моделі публічного управління повинні враховувати високий рівень невизначеності,

необхідність швидкого реагування та одночасну потребу забезпечити прозорість і підзвітність.

3. Проаналізовано інструменти громадської участі, що застосовуються в органах публічної влади в Україні, та **доведено** їх нерівномірну результативність під час воєнного стану. Виявлено, що найбільш ефективними інструментами в умовах війни є цифрові рішення — онлайн-консультації, платформи для подання пропозицій, мобільні застосунки та системи електронного голосування. Водночас механізми, що передбачають офлайн-взаємодію (громадські слухання, збори мешканців, особисті прийоми), зазнали значних обмежень через безпекові ризики. З'ясовано, що у багатьох громадах спостерігається недостатня інституційна готовність до цифрового управління, нерівномірний доступ до інтернету, низький рівень цифрової грамотності окремих категорій населення, що потребує додаткових заходів державної підтримки.

4. Визначено основні виклики функціонування механізмів громадської участі під час воєнного стану та **узагальнено** їх вплив на ефективність управлінських рішень. Серед ключових викликів виділено обмежений доступ до даних, кіберзагрози, руйнування інфраструктури, масове переміщення населення, психологічне виснаження, інформаційні маніпуляції, необхідність швидкої реакції органів влади на зміну ситуації. Доведено, що ці фактори змінюють характер комунікації між владою та громадськістю: пріоритет набувають оперативні рішення, проте саме в умовах кризи потреба в довірі, відкритості та залученості громадян зростає. Показано, що активізація волонтерського руху та самоорганізованих мереж підтверджує високий рівень соціального капіталу та готовність громади брати участь у виробленні рішень.

5. Досліджено процеси трансформації механізмів громадської участі на прикладі Лозівської міської територіальної громади та **встановлено** їх реальний стан, переваги та недоліки. Зроблено висновок, що громада демонструє достатню нормативну основу для забезпечення участі, проте її фактичне впровадження має нерівномірний характер. Під час аналізу виявлено позитивні

практики — регулярне інформування, роботу з молоддю, активність громадських організацій, але також встановлено й обмежувальні фактори: нестача цифрових інструментів, неповнота оприлюднення документів, низька активність окремих груп населення, недостатня комунікація щодо результатів прийнятих рішень. Показано, що громада має значний потенціал для удосконалення партисипативних механізмів. Практична значущість роботи полягає у формуванні науково обґрунтованих рекомендацій щодо адаптації механізмів участі до умов воєнного стану, підвищення довіри між владою та громадянами та покращення якості управлінських рішень.

7. Підтверджено соціально-економічну, управлінську та суспільну значущість дослідження. Участь громадськості в умовах війни відіграє важливу роль у забезпеченні стійкості громад, ефективному розподілі ресурсів, своєчасній гуманітарній допомозі, координації дій влади та мешканців. Акцентовано, що інклюзивні практики, цифрова взаємодія та партнерство влади і громадян є ключовими передумовами відновлення та післявоєнного розвитку територій. Доведено, що підтримка партисипативної демократії має довгострокове стратегічне значення для держави.

8. Доведено необхідність подальшого розвитку наукових досліджень у сфері громадської участі в умовах криз і надзвичайних ситуацій.

Перспективами подальших досліджень визначено:

- вивчення поведінкових моделей участі в умовах тривалої небезпеки;
- розроблення та оцінювання інноваційних цифрових інструментів партисипації;
- удосконалення комунікаційних стратегій для різних груп населення;
- формування моделей стійкого місцевого врядування;
- аналіз впливу поствоєнних змін на рівень участі громадян.

На основі проведеного дослідження доцільно рекомендувати:

1. Удосконалити нормативно-правові акти органів місцевого самоврядування щодо механізмів участі, адаптувавши їх до умов воєнного стану та цифрових ризиків.

2. Розширити використання цифрових платформ для консультацій, громадського контролю, електронних опитувань та моніторингу виконання рішень.
3. Підтримати розвиток громадських ініціатив шляхом створення партнерських програм між владою, волонтерськими спільнотами, молоддю та бізнесом.
4. Підвищити цифрову грамотність населення та посадових осіб через систематичні навчання.
5. Запровадити регулярний моніторинг стану громадської участі в громаді з аналізом потреб мешканців та бар'єрів участі.
6. Інтегрувати механізми участі в усі стратегічні документи розвитку громади.
7. Створити систему кризових комунікацій, що забезпечуватиме своєчасний зворотний зв'язок між владою та громадянами.
8. Активізувати залучення молоді до процесів прийняття рішень через молодіжні ради, інкубатори проєктів та освітні програми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітичний центр «Обсерваторія демократії». Громадська участь у місцевій політиці на Харківщині під час війни (листопад 2023 – липень 2024). Харків : Аналітичний центр «Обсерваторія демократії», 2024. URL: <https://od.org.ua> (дата звернення: 05.05.2025).
2. Андрійчук Т. С. Партиципаторна та деліберативна демократія в сучасному політичному дискурсі / Т. С. Андрійчук // Політичне життя. – 2019. – № 1. – С. 45–51.
3. Аристотель. Політика. Київ : Основи, 1998.
4. Асоціація міст України. Дорожня карта з відкритого урядування на місцевому рівні. URL: <https://auc.org.ua/novyna/dorozhnya-karta-z-vidkrytogo-uryaduvannya-na-miscevom-u-rivni> (дата звернення: 04.09.2025).
5. Alexander, J. Civil Society I–III: Constructing an Empirical Concept from Normative Controversies and Historical Transformations, 1998.
6. Barber, B. Strong Democracy: Participatory Politics for a New Age. Berkeley : University of California Press, 1984.
7. Біденко Ю. М. Громадянське суспільство: проблеми визначення та періодизації розвитку в українському контексті / Ю. М. Біденко // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Питання політології. - 2011. - № 984, вип. 19. - С. 127-133. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIPP_2011_984_19_26 (дата звернення: 20.05.2025).
8. Бутенко, Н. М., Петров, О. М. Партиципация громадськості в державному управлінні : навчальний посібник. Київ : КНЕУ, 2014. 416 с.
9. Васильєв О. А. Електронна демократія в українських містах: інструменти та перспективи / О. А. Васильєв // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2021. – № 6. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua> (дата звернення: 18.09.2025).

10. Войнаровська, О. В. та ін. Партисипація громадян у прийнятті рішень : навчальний посібник. Київ : Ін Юре, 2018. 448 с.
11. Габермас, Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості. Київ, 2000.
12. Гаск, Ф. Шлях до рабства. Лондон, 1944.
13. Гаращук І. В., Самоїлова А. Р. Проблема реалізації реформи децентралізації влади в умовах російсько-української війни // Актуальні проблеми політики. 2024. Вип. 74. С. 147–154.
14. Жигалов В. М., Шевченко О. В. Розвиток форм участі громадян в управлінні містом / В. М. Жигалов, О. В. Шевченко // Теорія та практика державного управління. – 2020. – № 2 (69). – С. 112–119.
15. Київська школа економіки (KSE). Звіти щодо стійкості громад. 2022–2024.
16. Консультативно-дорадчі органи територіальних громад України в європейському контексті: призначення, завдання, фактори успіху / доповідь / : Свезенцева Ю. О. 15.05.2024. URL: <https://www.mdi.org.ua/images/2024/0524/15-05-24-2-pres-YSvezhentseva.pdf> (дата звернення: 25.08.2025).
17. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.
18. Костенко, В. П., Костенко, І. В. Партисипація громадськості у процесі державного управління : навчальний посібник. Київ : Ін Юре, 2017. 240 с.
19. Кравченко Т. А. Місто як простір громадянської активності: виклики та можливості / Т. А. Кравченко // Публічне управління та адміністрування в Україні. – 2021. – № 23. – С. 67–73.
20. Лебідь А. Є, Назаров М. С. Інструменти громадської участі в Україні: навчально-методичний посібник / А. Є. Лебідь, М. С. Назаров. – Суми: Вид-во СумДУ, 2020. – 73 с. URL: https://ppst.sumdu.edu.ua/images/pdf/Posibnik_instrumenty.pdf (дата звернення: 21.05.2025).

21. Лозівська міська територіальна громада. Офіційний вебсайт. URL: <https://lozovagromada.gov.ua/> (дата звернення: 24.09.2025).
22. Мельник С. І. Партисипаторні механізми в українських містах: досвід впровадження бюджету участі / С. І. Мельник // Аспекти публічного управління. – 2022. – Т. 10, № 1. – С. 45–54.
23. Міл, Дж. С. Про свободу. Київ : Юніверс, 2000.
24. Михайлова, Н. В. Громадська участь у прийнятті рішень в органах місцевого самоврядування : навчальний посібник. Київ : Ін Юре, 2019. 304 с.
25. Національний інститут стратегічних досліджень. Стан розвитку громадянського суспільства в Україні у 2023–2024 роках: аналітична доповідь. Київ: НІСД, 2024. 92 с.
26. Оніщенко В. О., Маматова Т. В. Смарт-місто як модель сучасного міського управління в Україні / В. О. Оніщенко, Т. В. Маматова // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2019. – № 4. – С. 88–94.
27. Панасюк А. Цифрова демократія в умовах війни // «Демократичне врядування». 2024. № 1(25). С. 45–57.
28. Pateman, C. Participation and Democratic Theory. Cambridge : Cambridge University Press, 1970.
29. Петренко С. М. Громадські слухання як форма взаємодії влади та громадян на місцевому рівні / С. М. Петренко // Інвестиції: практика та досвід. – 2020. – № 15-16. – С. 128–133.
30. Практичний посібник для тренерів з розвитку громади / За ред. К. Гурієнко. – К.: Ай-Бі, 2002.
31. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI.
32. Про електронні петиції: Указ Президента України від 28.08.2015 № 523/2015.

33. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 № 996.
34. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР.
35. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо бюджету участі : Наказ Міністерства фінансів України від 03.03.2020 № 94.
36. Про місцеве самоврядування в Україні Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР.
37. Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства на 2021–2026 роки : Указ Президента України від 27.09.2021 № 487/2021.
38. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII.
39. Putnam, R. Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy. Princeton, 1993.
40. Rawls, J. Political Liberalism. New York: Columbia University Press, 1993.
41. Руссо, Ж.-Ж. Про суспільну угоду, або принципи політичного права. Київ, 2001.
42. Стратегія розвитку Лозівської міської територіальної громади : проєкт [Електронний ресурс] / Лозівська міська рада. – Режим доступу: https://drive.google.com/file/d/1KIRh8VV-VsXLhLZ1g-gF0YT0Y_T0zVF7/view (дата звернення: ...).
43. Ткачук А. Ф. Місьцеве самоврядування та децентралізація / А. Ф. Ткачук. – Київ : Софія-А, 2020. – 120 с.
44. Transparency International Ukraine. Municipal Transparency Ranking 2024.
45. Трансформація взаємодії уряду та інститутів громадянського суспільства в умовах війни: нормативно-правовий аспект // Соціально-правові студії. 2024. Т. 7, № 2.

46. U-LEAD with Europe. Participation & Local Governance Reports. 2022–2024.
47. «Університет "Київська школа економіки"». Ukraine Recovery Tracker : Звіт про відновлення та стан громад (2023–2024). Київ : KSE Institute, 2024. URL: <https://kse.ua> (дата звернення: ...).
48. Шаповал Ю. С. Громадський активізм в українських містах: форми, практики, результати / Ю. С. Шаповал // Грані. – 2021. – Т. 24, № 5. – С. 34–

ДОДАТОК А

Таблиця А.1. – Інструменти взаємодії за рівнями громадської участі

Рівень	Інструменти
1. ІНФОРМУВАННЯ	 ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ: Власні, регіональні, державні сайти Соціальні мережі (публічні сторінки, групи) Месенджери (чати, групи тощо) YouTube Чат-боти Мобільні застосунки E-mail (розсилки) Повідомлення через кабінет мешканця Повідомлення через мобільні застосунки Електронні кіоски Геоінформаційні системи (ГІС) RSS Портали відкритих даних Трансляція засідань колегіальних органів, КДО тощо Контакт-центри АНАЛОГОВІ / ОФЛАЙН ІНСТРУМЕНТИ: Друковані медіа, інформаційні дошки, друковані матеріали Радіо, телебачення Телефонний зв'язок

Рівень	Інструменти
	Офлайн зустрічі, звіти керівництва громади, депутатів та ін.
2. КОНСУЛЬТАЦІЇ	Консультації, обговорення, коментарі, в т.ч. в електронному форматі Електронні петиції (е-петиції) Форми зворотного зв'язку, оціночні картки на сайтах/платформах Цифрові банки ідей Електронні опитування, анкетування Спеціалізовані е-платформи (для е-ініціатив, е-дискусій, е-обговорень) Інтернет-/віртуальна приймальня Кабінет мешканця з можливістю двосторонньої комунікації Електронні форуми (е-форуми) Мобільні застосунки, соціальні мережі, месенджери Картування локальних проблем Громадська антикорупційна експертиза НПА Громадська антикорупційна експертиза діяльності влади
3. ДІАЛОГ	Діяльність консультативно-дорадчих органів (Громадські ради, Ради підприємців, Ради ВПО, Молодіжні ради, робочі групи, комісії тощо) Е-платформи для багатосторонньої взаємодії

Рівень	Інструменти
	Спеціалізовані наради за участі громадськості Круглі столи, фокус-групи Конференції, форуми, інші заходи (офлайн, онлайн, гібридні)
4. ДІАЛОГ	Діяльність консультативно-дорадчих органів (Громадські ради, Ради підприємців, Ради ВПО, Молодіжні ради, робочі групи, комісії тощо) Е-платформи для багатосторонньої взаємодії Спеціалізовані наради за участі громадськості Круглі столи, фокус-групи Конференції, форуми, інші заходи (офлайн, онлайн, гібридні)

ДОДАТОК Б

Таблиця Б.1. – Оцінка елементів електронного врядування на сайті Лозівської міської територіальної громади

№	Показник	Критерії оцінки	Оцінка
Інформація щодо діяльності органів місцевого самоврядування (ОМС)			
1.	Контактна інформація ОМС (місцезнаходження органу влади, поштова адреса, номери засобів зв'язку, адреси офіційного веб-сайту та електронної пошти)	3 = повна 1 = неповна 0 = відсутня	3,00
2.	Телефони приймальні міського голови (прізвище, ім'я та по батькові, службові номери засобів зв'язку, адреси електронної пошти керівника органу)	3 = повна 1 = неповна 0 = відсутня	3,00
3.	Загальні правила роботи установи, правила внутрішнього трудового розпорядку.	3 = повна 1 = неповна 0 = відсутня	3,00
4.	Біографічні дані міського голови (дата народження, освіта, досвід роботи, сімейний стан, судимість, фото, партійна приналежність)	3 = повна 1 = неповна 0 = відсутня	3,00
5.	Декларація про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру міського голови за минулий рік	3 = наявна 0 = відсутня	0,00
6.	Графік прийому громадян міським головою	3 = наявна 0 = відсутня	0,00
7.	Перелік повноважень міського голови	3 = наявна 0 = відсутня	3,00
9.	Контактні дані заступників міського голови (прізвище, ім'я та по батькові, службові номери засобів зв'язку, адреси електронної пошти)	3 = повна 1 = неповна 0 = відсутня	1,00
11.	Графік прийому заступників міського голови	3 = наявна 0 = відсутня	0,00
12.	Декларації про майно, доходи і витрати заступників міського голови та секретаря міської ради за минулий рік	3 = повна 1 = неповна 0 = відсутня	0,00

13.	Склад депутатського корпусу, контактна інформація (поштова адреса, номери засобів зв'язку, адреси офіційного веб сайту та електронної пошти)	2 = повна 1 = неповна 0 = відсутня	2,00
14.	Біографічні дані депутатів (дата народження, освіта, досвід роботи, сімейний стан, судимість, фото, партійна приналежність)	2 = повна 1 = неповна 0 = відсутня	1,00
15.	Інформація про майновий стан депутатів (декларації про майно, доходи і витрати)	2 = повна (всіх депутатів) 1 = неповна (частини депутатів) 0 = відсутня	0,00
16.	Інформацію про права та обов'язки депутатів міської ради	1 = наявна 0 = відсутня	0,00
17.	Інформація про графік прийому (дні, години та місце прийому) громадян депутатами	3 = наявна 0 = відсутня	3,00
18.	Інформація про перелік та межі округів, депутатів, які від них обрані	1 = наявна 0 = відсутня	1,00
19.	Інформація про місцезнаходження, поштову адресу, номери засобів зв'язку та електронної пошти секретаріату/апарату міської ради	3 = наявна 0 = відсутня	3,00
20.	Інформація про кількість коштів, виділених з депутатських фондів на потреби громадян	3 = наявна 0 = відсутня	0,00
21.	Назви та склад постійних комісій	2 = повна 1 = неповна 0 = відсутня	2,00
22.	Назви та склад депутатських груп і фракцій	2 = повна 1 = неповна 0 = відсутня	2,00
23.	Інформація про склад виконкому (відомості про секретаря ради та заступників голови, телефони приймальні, розклад прийомів громадян),	3 = повна 1 = неповна 0 = відсутня	1,00

24.	Інформація про функції, повноваження, основні завдання, напрями діяльності та фінансові ресурси виконкому	3 = повна 1 = неповна 0 = відсутня	1,00
25.	Інформація про адресу, номери засобів зв'язку та електронної пошти керуючого справами (виконавчого комітету)	3 = повна 1 = неповна 0 = відсутня	1,00
26.	Інформація про місце та час засідань виконавчого комітету	3 = наявна 0 = відсутня	1,00
27.	Перелік виконавчих органів міської ради, їх структура, місце розташування, режим роботи	3 = повна 1 = неповна 0 = відсутня	3,00
28.	Перелік комунальних підприємств, закладів соціальної сфери, що надають послуги населенню, лікувальних, оздоровчих установ, дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів, які розміщені в місті із зазначенням адреси, керівників, номерів телефонів, розпорядку роботи	3 = повна 1 = неповна 0 = відсутня	3,00
29.	Перелік та умови отримання послуг, що надаються цими органами	3 = повна 1 = неповна 0 = відсутня	1,00
30.	Відомості про діючі тарифи	3 = в окремому розділі 1 = наявна, але не в окремому розділі 0 = відсутня	1,00
31.	Відомості про місцеві податки і збори	1 = наявна 0 = відсутня	1,00
32.	Річний план закупівель і зміни до нього	3 = наявна 0 = відсутня	0,00
33.	Відомості про проведення закупівель товарів (робіт, послуг) за бюджетні кошти	3 = наявна 0 = відсутня	3,00

34.	Оголошення про намір передати комунальне майно в оренду	3 = наявна 0 = відсутня	3,00
35.	Перелік цілісних майнових комплексів і нерухомого майна, що може бути передане в оренду	3 = наявна 0 = відсутня	3,00
36.	Інформація про стан та використання комунального майна	2 = наявна 0 = відсутня	2,00
37.	Інформація про витрати і надходження до місцевого бюджету	1 = наявна 0 = відсутня	1,00
38.	План діяльності регуляторного органу з підготовки проектів регуляторних актів та зміни до нього	2 = наявна 0 = відсутня	2,00
39.	Повідомлення про оприлюднення проекту регуляторного акта з метою одержання зауважень і пропозицій	2 = наявна 0 = відсутня	0,00
40.	Наявність проектів для обговорення регуляторних актів	3 = наявна 0 = відсутня;	0,00
41.	Аналіз регуляторного впливу	2 = наявна 0 = відсутня;	0,00
42.	Оголошення про земельні аукціони та конкурси	1 = наявна 0 = відсутня;	1,00
43.	Результати земельних аукціонів та конкурсів	1 = наявна 0 = відсутня;	1,00
44.	Інформація на сайті про механізми чи процедури, за допомогою яких громадськість може представляти свої інтереси або в інший спосіб впливати на реалізацію повноважень розпорядника інформації	3 = наявна 0 = відсутня	3,00
45.	Інформація про процедуру проведення громадських слухань (процедура ініціювання і проведення слухань, врахування їх результатів)	1 = наявна 0 = відсутня	1,00
46.	Інформація про проведені громадські слухання (за минулий рік)	1 = наявна 0 = відсутня	1,00

47.	Відомості про наявні вакансії в ОМС (вакансії, порядок та умови проходження конкурсу на заміщення вакантних посад)	3 = повна 1 = неповна 0 = відсутня;	3,00
Підсумкова оцінка			67,00
1.2. Інформація щодо інфраструктури та життєдіяльності міста			
48.	Історія розвитку міста	1 = наявна 0 = відсутня;	1,00
49.	Статистичні відомості про стан соціально-економічного розвитку, природні ресурси, інвестиційні умови, стан народжуваності та смертності, житлово-комунальні умови, житлово-комунальні платежі населення, дотримання правопорядку	1 = наявна 0 = відсутня;	1,00
50.	Символіка, пам'ятні дати, свята міста чи регіону	1 = наявна 0 = відсутня;	1,00
51.	Новини міста	1 = наявна 0 = відсутня;	1,00
52.	Анонси офіційних акцій та зустрічей	1 = наявна 0 = відсутня;	0,00
53.	Мапа міста	1 = наявна 0 = відсутня;	1,00
54.	Посилання на сайти інших органів влади	1 = наявна 0 = відсутня;	1,00
Підсумкова оцінка			6,00
1.3. Рекомендовані до розміщення документи			
55.	Генеральний план міста	3 = повна 1 - неповна 0 = відсутня;	
56.	Статут міста	1 = наявна 0 = відсутня;	1,00
57.	Стратегічний план розвитку міста	1 = наявна 0 = відсутня	0,00
58.	Оприлюднення результатів розгляду пропозицій громадськості до проектів містобудівної документації	3 = наявна 0 = відсутня;	1,00
59.	Програма соціально-економічного розвитку міста	1 = наявна 0 = відсутня;	1,00

60.	Інші міські програми	1 = наявна 0 = відсутня;	1,00
62.	Звіти про виконання регіональних та місцевих цільових програм розвитку	2 = наявна 0 = відсутня	2,00
63.	Звіт про хід та результати відчуження комунального майна	2 = наявна 0 = відсутня	2,00
64.	Бюджет на поточний рік (наявність відповідного документу)	1 = наявна 0 = відсутня	1,00
65.	Квартальні звіти про виконання місцевого бюджету	1 = наявна 0 = відсутня	1,00
66.	Звіт про виконання бюджету за минулий рік	2 = наявна 0 = відсутня	1,00
67.	Розпорядження міського голови	3 = наявна 0 = відсутня	3,00
68.	Звіт міського голови про діяльність виконавчих органів ради за минулий рік	2 = наявна 0 = відсутня	2,00
69.	Звіт міського голови про свою роботу за минулий рік	2 = наявна 0 = відсутня	2,00
70.	Проекти рішень виконавчого комітету	3 = наявна 0 = відсутня	3,00
71.	Рішення виконавчого комітету	3 = наявна 0 = відсутня	3,00
72.	Регламент міської ради	1 = наявна 0 = відсутня;	1,00
73.	Плани роботи та розклад засідань ради (затверджено відповідним рішенням міської ради)	3 = повна 1 = неповна 0 = відсутня	1,00
74.	Порядок денний засідань ради	3 = наявна 0 = відсутня	3,00
75.	Протоколи засідань ради	1 = наявна 0 = відсутня	1,00
76.	Проекти рішень засідань міської ради	3 = наявна 0 = відсутня	3,00
77.	Рішення засідань ради	3 = наявна 0 = відсутня	3,00
78.	Звіт про виконання плану роботи ради за минулий рік	2 = наявна 0 = відсутня	2,00
79.	Положення про постійні та тимчасові комісії ради	1 = наявна 0 = відсутня;	1,00

80.	Плани роботи та розклад засідань комісій міської ради	3 = повна 1 = неповна 0 = відсутня	0,00
81.	Протоколи засідань комісій	1 = наявна 0 = відсутня	1,00
82.	Висновки та рекомендації комісій, підготовлені за результатами засідань	1 = наявна 0 = відсутня	0,00
83.	Звіти депутатських комісій про свою роботу	2 = наявна 0 = відсутня	0,00
84.	Регуляторні акти міської ради	2 = наявна 0 = відсутня;	2,00
85.	Звіт про відстеження результативності регуляторного акта	2 = наявна 0 = відсутня;	0,00
86.	Щоквартальні звіти міського голови про здійснення державної регуляторної політики	2 = повна 1 = неповна 0 = відсутня	1,00
Підсумкова оцінка			43,00

Зручність користування веб-сайтом

№	Показник	Критерії оцінки	Оцінка
1.	Наявність пошуку по сайту	1 = наявна 0 = відсутня	0,00
2.	Наявність мапи сайту	1 = наявна 0 = відсутня	1,00
3.	Можливість пошуку інформації за тегами	1 = наявна 0 = відсутня	0,00
4.	Наявність мобільної версії веб-сайту	1 = наявна 0 = відсутня	1,00
5.	Наявність версії веб-сайту для слабоворих	1 = наявна 0 = відсутня	1,00
6.	Можливість повернення на головну сторінку з будь-якої сторінки сайту	1 = наявна 0 = відсутня	1,00
7.	Наявність меню навігації на кожній сторінці сайту	1 = наявна 0 = відсутня	1,00
8.	Наявність багатомовної версії сайту	1 = наявна 0 = відсутня	1,00
Підсумкова оцінка			6,00

2.1. Доступ інформації про адмінпослуг на сайті ОМС

№	Показник	Критерії оцінки	Оцінка
1.	Контактні дані ЦНАП (адреса, тел., e-mail)	3 = наявна 0 = відсутня	3,00

2.	Режим доступу до ЦНАП (години прийому)	3 = наявна 0 = відсутня;	3,00
3.	Наявність переліку та опису адміністративних послуг, які надаються міською владою	3 = наявна 0 = відсутня	3,00
4.	Класифікація адміністративних послуг (за суб'єктами надання послуг, за сферами діяльності, за життєвими ситуаціями тощо)	1 = наявна 0 = відсутня	1,00
5.	Наявність інформаційних карток адмінпослуг	3 = наявна 0 = відсутня;	3,00
6.	Можливість надіслати лист до ЦНАП на електронну пошту для отримання консультації	3 = наявна 0 = відсутня	3,00
7.	Можливість подати заяву та документи для отримання адмінпослуги/здійснити запис до електронної черги через електронний кабінет користувача	1 = наявна 0 = відсутня	0,00
8.	Можливість відслідкувати стан опрацювання заяви на отримання адмінпослуги	1 = наявна 0 = відсутня	0,00
9.	Можливість завантажити бланки заяв на отримання адмінпослуги	3 = наявна 0 = відсутня	0,00
10.	Можливість завантажити форми заяв та інших документів для видачі документів дозвільного характеру?	3 = наявна 0 = відсутня	0,00
11.	Інформація на сайті про розташування місць, де надаються необхідні запитувачам форми і бланки установи	3 = наявна 0 = відсутня	3,00
12.	Наявність інструментів електронної реєстрації до дошкільних навчальних закладів міста	1 = наявна 0 = відсутня	0,00
Підсумкова оцінка			19,00

Розділ 3. Електронна партисипація

3.1. Наявність інструментів зворотнього зв'язку з громадськістю на сайті ОМС

№	Показник	Критерії оцінки	Оцінка
1.	Наявність онлайн-приймальні міського голови	1 = наявна 0 = відсутня	0,00
2.	Наявність форми подання електронних звернень	1 = наявна 0 = відсутня	1,00
3.	Оприлюднення на сайті статистики щодо звернень громадян	1 = наявна 0 = відсутня	1,00

4.	Проведення онлайн-опитування громадськості з актуальних питань життя територіальної громади	1 = наявна 0 = відсутня	1,00
5.	Зв'язок сайту з соціальними мережами (наявність кнопки-банера або можливість залишити коментар через соціальну мережу)	1 = наявна 0 = відсутня	1,00
6.	Можливість коментувати новини та інформаційні повідомлення	1 = наявна 0 = відсутня	0,00
7.	Можливість обговорення проектів актів міської ради	1 = наявна 0 = відсутня	0,00
8.	Комунікативна платформа для зв'язку з диспетчерською службою міста в режимі реального часу (он-лайн чат)	1 = наявна 0 = відсутня	0,00
9.	Он-лайн трансляція засідань міської ради (наявність спеціалізованого розділу або сервісу на сайті)	1 = наявна 0 = відсутня	1,00
10.	Можливість зв'язатися з адміністратором сайту	1 = наявна 0 = відсутня	0,00
Підсумкова оцінка			5,00

3.2. Рівень доступу до публічної інформації на сайті ОМС

№	Показник	Критерії оцінки	Оцінка
11.	Інформація про спеціальний структурний підрозділ або відповідальну особу для забезпечення доступу до публічної інформації	3 = наявна 0 = відсутня	3,00
12.	Наявність форм запитів на публічну інформацію	3 = наявна 0 = відсутня	3,00
13.	Можливість подати запит на публічну інформацію через електронну пошту	3 = наявна 0 = відсутня	3,00
14.	Інформація про систему обліку (реєстр публічної інформації), види інформації, яку зберігає розпорядник	3 = наявна 0 = відсутня	0,00
15.	Інформація про порядок складання, подання запиту на інформацію, оскарження рішень розпорядників інформації, дій чи бездіяльності	3 = наявна 0 = відсутня	0,00
16.	Звіти щодо задоволення запитів на інформацію	3 = наявна 0 = відсутня	0,00
Підсумкова оцінка			9,00

3.3. Рівень впровадження Електронних петицій

17.	Можливість подати електронну петицію (через веб-сайт ОМС/платформу e-dem.ua/платформу Розумне місто - зазначати який ресурс використовується)	1 = наявна _____ (вказати ресурс) 0 = відсутня	1,00
18.	Наявність відповідей на електронні петиції (на сайті ОМС/платформі e-dem.ua/платформі Розумне місто)	1 = наявні _____ (вказати ресурс) 0 = відсутні	0,00
19.	Наявність Положення про електронні петиції на сайті ОМС	1 = наявна 0 = відсутня	0,00
20.	Обґрунтованість відповідей на електронні петиції (5 останніх петицій)	3 = обґрунтовано відповідним НПА 2 = розгорнуте обґрунтування без посилання на НПА 1 = коротке обґрунтування без посилання на НПА 0 = відповідь не обґрунтовано	0,00
Підсумкова оцінка			1,00
Розділ 4. Відкриті дані			
1.	Наявність на сайті міської ради рубрики «Відкриті дані»	3 = наявна 0 = відсутня	0,00
2.	Наявність на сайті міської ради реєстру відкритих даних	3 = наявна 0 = відсутня	0,00
3.	Наявність на веб- на сайті міської ради посилання на портал відкритих даних	3 = наявна 0 = відсутня	0,00
4.	Наявність відкритих даних міської ради на Єдиному державному веб-порталі відкритих даних (data.gov.ua)		
Підсумкова оцінка			0,00
Загальна підсумкова оцінка за всіма категоріями			156,00